

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки і психології

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему: народні ремесла у візуальному вихованні дошкільнят

Виконала:
студентка IV-го курсу,
напряму підготовки (спеціальності)
0101 Педагогічна освіта
6.010101 Дошкільна освіта
Шпонтак Б. Ж.

Керівник: Габода Є. Б
Рецензент:

Берегово – 2016 р.

Зміст

Вступ	6.
I. Роль народних ремесл в угорських народних традиціях	8.
1.1. Історія і елементи народних традицій.....	8.
1.2. Соціальні аспекти.....	10.
1.3. Народні ремесла в угорському матеріальному культурі	11.
II. Роль народних ремесл у дошкільному візуальному вихованні.....	20.
2.1. Дошкільні аспекти народних ремесл	20.
2.2. Відношення народних ремесл до занять у ДНЗ	23.
2.3. Традицій формування об'єктів в ДНЗ.....	25.
2.4. Народні іграшки та методи їх виготовлення	31.
III. Практичне застосування народних ремесл в Концівському ДНЗ	33.
3.1 Сортування хронології дослідження	33
Висновки	40.
Використана література.....	41.
Резюме	43.
Додаток.....	44.

Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Sponták Bettina

Népi kismesterségek az óvodai vizuális nevelésben

Szakedolgozat

Témavezető:
Gabóda Éva

Recenzens:

Beregszász – 2016

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6.
I. A népi kismesterség szerepe a magyar néphagyományokban	8.
1.1. A néphagyományörzés története és alapfogalmai	8.
1.2. A népi kismesterségek társadalmi vonatkozásai	10.
1.3. A kézművesség területei a magyar anyagi kultúrában	11.
II. A népi kismesterségek megjelenése az óvodai hagyományápolásban	20.
2.1. A néphagyományok ápolásának óvodai feladatrendszere	20.
2.2. A népi kismesterségek óvodai vonatkozásai	23.
2.3. A tárgyalakító hagyományok megjelenése az óvodában	25.
2.4. A népi játékszerek és készítésük módjai	31.
III. A népi kismesterségek óvodai gyakorlata a koncházi óvodában	33.
3.1. A kutatásom (megfigyelésem) időrendi elrendezése	
Összefoglalás	40.
Felhasznált irodalom	41.
Rezümé	43.
Melléklet	44.

Bevezető

Szakedolgozatom címe: Népi kismesterségek az óvodai vizuális nevelésben. Választásom azért esett az említett terület feldolgozására, mert tapasztalatom alapján a ma óvodáskorú generáció egyre kevesebbet izlel meg a néphagyományokból, hiszen ma az életmód a családokban még falun is nagy mértékben változott: a hagyományosnak vélt gazdasági élet rendje modernizálódott, a tárgyi népi kultúra nyomai, sok helyen, a múzeumok falai közé húzódtak vissza. Ezért a ma nemzedékének egyik fontos kötelessége, hogy a néphagyományokon alapuló népszokások értékeit megőrizze és a jövő számára átmentse. Vallom, hogy óvodáskorban el kell kezdeni ezt a feladatot, meg kell ismertetni a gyermekeket a népi kultúrával, hagyományokkal és népi kismesterségekkel. A gyerekek a népi kismesterségek gyakorlása során megtapasztalják a természet gazdagságát, valamint azt, hogy önerőből és természetes anyagokból is mennyi mindent készíthet.

A témaválasztáskor, valamint a szakirodalom áttekintése után azt a hipotézist állítottam fel, hogy a népi kismesterségek óvodai alkalmazhatóságának a nevelési folyamatba való beillesztése sokban elősegíti a 3-6 éves gyerekek manuális készségeinek a fejlődését, az íráskészség kialakulását és hozzájárul az iskolaérettség megfelelő szintjének az eléréséhez., mivel a kognitív képességeket nagymértékben fejleszti. A falusi környezet elősegíti a könnyebb megvalósítást, ami eleve kínálja magát az agyagfeldolgozással és az eszközalkalmazás tekintetében.

Szakedolgozatom három nagy fejezetre oszlik. Az első fejezetem címe A népi kismesterség szerepe a magyar népi hagyományokban, a hol a népművészet fogalmával ismerkedhetünk meg bővebben. Az első fejezetben olyan témákat tekinthetünk át részletesebben, mint a néphagyomány őrzés története és alapfogalmai, a népi kismesterségek társadalmi vonatkozásai valamint a kézművesség területei a magyar anyagi kultúrában. A második fejezetem témája a népi kismesterségek megjelenése az óvodai hagyományápolásban. A második fejezetben belül esik szó a népi kismesterségek óvodai vonatkozásairól valamint az óvodai hagyományőrzés megjelenéséről. A harmadik fejezet maga a kutatás, amelyet óvodai gyakorlatom alatt sikerült elvégezniem.

Szakedolgozatom megírásának elkezdése előtt a vonatkozó szakirodalom áttekintését végeztem el, aminek köszönhetően kellő képen el tudtam mélyülni a témában.

Az első fejezetem megírásakor olyan könyveket vettem alapul, melyek a néphagyományt magát, valamint a népi kismesterségek változatosságát tárták elém bővebben. Ide sorolnám Platthy György és Rónai Béla Népművészet című könyvét, A Magyar Néprajzi Lexikont, Ortutai Gyula A nép művészete című könyvét. A könyvek mellett nagyon sok

közlemény, heti valamint havi lapot is fel tudtam használni, a munkám elkészítéséhez. Ide sorolnám többek között a Kárpát-medence civil társadalmának tudományos és ismeretterjesztő közleményét, amelyben részletes leírást találtam a népi kismesterségek változataira.

Mivel a második fejezetem arról szól, hogy milyen lehetőségekkel tudnánk bevinni a néphagyományokat és az ezzel kapcsolatos tevékenységi formákat az óvodába, valamint, hogy milyen foglalkozások keretein belül tudjuk őket a legcélravezetőbben alkalmazni, igyekeztem olyan szakirodalmat keresni, amely a népi hagyományokat és a népművészetet az óvodapedagógia szemszögéből vizsgálja. Nagy segítségemre vált Zilahi Józsefné Négy évszak. Óvodai nevelés játékkal, mesével című könyve, valamint Bucherna Nándormé, Faust Dezsőné, Zádavecz Teréz Néphagyományőrzés az óvodában című könyve. Nagy Jenőné Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel című műve útmutatást adott a népművészet és népi kismesterségek óvodai alkalmazhatóságának tekintetében.

I. A NÉPI KISMESTERSÉG SZEREPE A MAGYAR NÉPI HAGYOMÁNYOKBAN

A néphagyomány - „Az a láthatatlan szervezőerő, amely a legrégebbi időkben az emberiség megmaradásának egyik legfontosabb feltétele volt, amely kényszerítette eleinket egymás szájáról lesni a szót, egymás kezét figyelve megtanulni a mozdulatot.” (Platthy, 1982, 272 o.).

A népművészet – tágabb értelemben valamennyi népművészeti ágazat (népköltészet, népzene, népi tán, díszítőművészet, népviselet) elnevezése, szűkebb értelemben tárgyak művészi megformálása. A közvélemény és a néprajzi kutatás is elsősorban azokat a tárgyakat sorolja a népművészet körébe, amelyeken az esztétikai funkció fontossága megnőtt a célszerű használhatóság ellenében. Ezek általában ünnepi szerepű szertartásokhoz és szokásokhoz kötött, a mindennapi használatból kivont, megkímélt és így hosszú életű, igen gyakran díszített tárgyak, vagyis a paraszti tárgyi világoknak a mások, a közösség szeme elé szánt „reprezentációs szférája”. A népművészet köréből azonban nem rekeszthetjük ki a mindennap használt egyszerű eszközöket sem, részben mivel ezeknek a megformálásánál is érvényesülnek az esztétikai normák („szépnek kell lenniük”), és így forrásul szolgálhatnak a készítő-használó emberek ízlésének, esztétikai elképzeléseinek a megismerésére, részben mivel számunkra (más történeti korszakban élő, más társadalmi rétegekhez tartozó vizsgálók számára) művészi értéket jelenthetnek. A népi díszítőművészet illetőleg népművészet alatt tehát a parasztság tárgyformáló, tárgyat díszítő művészi alkotótevékenységét kell érteni (Fél - Hoffer, 1980, 742-749 o.).

1.1. A néphagyomány őrzés története és alapfogalmai

A népművészetet a népköltészethez vagy a népszokásokhoz képest Európa-szerte nagy késéssel „fedezték fel”. A népviselet megőrkítése kezdődött el legkorábban. Több századra viszonyuló előzmények után a 19. sz. elején már hazánkban is ábrázolás sorozatok, rendszeres leírások készültek. A cserépedények, hímzések, szőttek, bútorok tudományos számbavétele, kiállítása, gyűjtése azonban csak a század második felében indult, részben művészeti-iparművészeti mozgalmak hatására. Népművészeti tárgyak először nagy ipari kiállításokon kerültek közszemlére, így az 1867-es párizsi, az 1873-as bécsi világkiállításon „háziipar” címszó alatt. 1880-as években megindult a népművészeti tárgyak gyűjtése, nemcsak a múzeumokba, hanem városi lakásokba egyaránt.

A kiállításokon, a népművészet látszólagos névtelensége mögött a kiállítók érzékeltetik a paraszti mesteremberek szerepét, egyes motívumok, díszítmények átalakulásában a

népművészet sajátos stílustörekvéseit. A *népművészet* történeti képződmény, amely a korábbi egységes, közös ízlést tükröző művészetből különült el, a társadalom gazdasági fejlődésének meghatározott fokán (Ortutay, 1982.).

Napjainkban az emberek néphagyományhoz való viszonya ellentmondásos: a hagyományörzés és a hagyományoktól való elszakadás egyaránt jellemző. A „hagyomány, hagyaték, örökség” mind olyan szellemi és tárgyi értékek, amelyek átörökítése, életben tartása, felidézése számos lehetőséget rejt magában; fejlődés lélektani és társas lélektani érvek csoportosíthatók arra vonatkozóan, hogy a »kulturális szocializációban« mennyire nélkülözhetetlen mindaz, amit »anyanyelvi nevelésnek« nevezünk, értve ezen zenei, vizuális, a mozgáskultúra anyanyelvét. (Trencsényi, 1993. 98. o.) Gráfik Imre értelmezése szerint „A hagyomány és vele együtt a kultúra sokáig úgy szerepelt a néprajztudományon és a kulturális antropológián belül, mint a múlthoz sok szállal kötődő, a modernizáció hatásainak kiszolgáltatott életmód. Ez a fajta esszencialista felfogás az utóbbi húsz évben azonban egyre inkább a jelenség kritikusabb értelmezésének engedett teret. A hagyományt tehát ma sokan nem valami adott, változatlan vagy lassan módosuló, zárt dologként kezelik, hanem a kulturális érintkezések révén működő, folyamatos változásban levő források sokféleségét. A radikálisabb irányzatok szerint a hagyomány, a kultúra maga az értelmezés folyamata, amely a jelen dolgainak úgy tulajdonít jelentést, hogy a múltra hivatkozik közben. Éppen ezért a hagyomány mindig csak a jelenben nyer jelentést, és sosem választható el az általuk adott interpretációktól.” (Wilhelm, 2007, 240 o.). Egykor a népi társadalom önfenntartása alapján gondoskodott az élethez szükséges gyakorlati tudás átörökítéséről, a munkára nevelésről, és az élet szerves részeként a szórakozást nyújtó alkalmakról is.

A 19. századi polgárosodás, a munkamegosztás, a műszaki fejlődés néhány olyan újítással járt, – amely gyakran szembekerült a néphagyománnyal, mint műveltséggel, egyben a paraszti kultúra gyökeres változását indította el. Az urbanizáció eredménye lett a természetközeli közösségektől eltávolodó, modernebb életformák, új típusú közösségek, vagy éppen közösségpótló, új művelődéskonstruksiók létrejötte. (Németh, 2005, 114 o.) A városi kultúra, a polgáriasság egyre inkább háttérbe szorította a néphagyomány ápolással kapcsolatos tevékenységeket. Ennek szerepe volt az iskoláknak is mivel intézményeivel, módszereivel, ismeretanyagával a hagyományos paraszti kultúrát szétzúzta. Az iskolák nem tudták pótolni a régi közösségek tanító-nevelő szerepét. A tanítás tartalma egyre inkább a természettudományokat részesített előnyben.

Bausigner a következő képen fogalmazza meg a néphagyományok történelemben betöltött szerepét: „Ami dacolt az idővel, annak egyszerűen jónak kell lennie”. A 19. század folyamán populárisává vált „magatartást, a népi kultúra markáns meghatározójának értékeli,

ugyanakkor a kultúra- és a társadalomtörténet folyamán a néphagyományhoz való viszonyulást, egy elmúlt, lezárult „műveltségi egészhez” mindenütt az adott pillanatban megtörténőnek tekinti. „ értelmetlen dolog a népi kultúrát a paraszti életmód érintetlen-folyamatos formájaként elkülöníteni, inkább a mindenkori történetileg változó mivoltában kell leírni és megérteni”. (Bausinger, 1995. 166. o.).

A néphagyományhoz való viszonyulás, tanulásának társadalmi és környezeti feltételei a körvonalazott évek során tehát gyökeresen megváltoztak és ez a változás, ahogy a jelenhez közeledünk, egyre gyorsabb. Hermann Bausinger másokkal egyetemben a nép képzését nehéz, de döntő feladatnak látja, egyben a régi kötelékek felbomlását látva azt a dilemmát feszegeti, hogy elhalványul-e a régi népi kultúra javainak oktatásban betöltött értéke, vagy éppen most van a legnagyobb szükség a kötelékek tudatos beépítésre (Bausinger, 1995, 167 o.).

I.2 A népi kismesterségek társadalmi vonatkozásai

A kézművesség egy olyan forma átalakító tevékenység, melynek során emberi erővel és kézi szerszámokkal hoznak létre termékeket. A kézművesség ágait mesterségeknek nevezzük, melynek számos formáját különböztetjük meg. A kézművesség, vagyis mesterség gyakorlóját mester, segéd, inas vagy kontár szavakkal jelölték, utóbbi a termékeit céhes vagy iparendedély nélkül készítette. Egy idő után a mester szót az iparos megnevezés helyettesítette. (Czakó, 1933, 272 o.)

A régi időkben szinte minden ember ismerte a fazekasság, faragás, kovácsolás mesterségét, ezeket alapszakmáknak tekintették, hiszen akik ezzel foglalkoztak eleinte csak családjuk, vagy saját maguk számára készítették a termékeket, amelyek a mindennapi élet szükségleteit látták el. Az ókor kezdetén egy lealacsonyodott munkának tartották munkának tartották ezeket a mesterségeket, mivel csak a rabszolgák, és társadalom legalsóbb rétege foglalkozott vele. Az idő multával viszont olyan kiváló művek és művészek születtek, ami hatására egyre elismertebbé vált ez a terület. Miután egyre elismertebbé vált ez a terület, megjelentek az úgynevezett mesterjegyek, amit időben a középkorra tehetünk, területileg pedig Európába. Így kezdtek el körvonalazódni a az egyéni stílusok, motívum rendszerek. A korai középkorra tehető a céhek kialakulása, amik egy szakmán belül egy városban vagy vidéken egységbe szerveződött önkéntes társulások voltak. A céhek szigorú szabályrendszer alapján működtek. Könyvelést valamint jegyzőkönyvet is vezettek, céh vagy pénzes ládával, és az uralkodó által elfogadott pecséttel rendelkeztek. Nem minden embert avattak mesterré. A céhvezető valamint a két céhtag bírálta el, hogy ki kapja meg a mester levelet, vagy is a később használt iparendedélyt. A saját mesterjegyek kialakulása előtt, az elbírált termékekbe a céhes

mesterjegyeket ütötték bele. A falvakban létrejöttek a háziipari foglalkozást űzők céhek, melyek azonban főleg a mezőgazdasági foglalkozások) művelőiből alakultak ki. (mezei grófok, pástorcéhek, halászcéhek, kertészcéhek, vincellércéhek, kapáscéhek, szántócéhek, kosárfonó céhek) (Czakó, 1933, 273 o.).

A legtöbb mester ebben az időben még megrendelésre dolgozott, de a népességnövekedés hatására többletermelés alakult ki, ahhoz vezetett, hogy az elkészült termékek csere tárgyát alkották, vagy árucikkékké váltak és részben ennek is köszönhető piackereskedelem akkori fellendülése. A piacrendszer kialakulása és fellendülése előtt a mester emberek, az elkészült portékájukat a falusi vagy a városi vásárokon, ünnepélyeken próbálták eladni. A mesterek a vásárok előtt már jóval elkezdték az előkészületeket, már napokkal előtte a "vásáros ládába" pakolták a portékájukat, amit szekérrel vittek a vásárba. Ahhoz, hogy valaki mester lehessen, előtte inasnak kellett lennie, ami azt jelentette, hogy a inasévek alatt idősebb mesteremberektől tanult, és leste el a választott mesterség minden csínját-bínját, fortélyát. Később "mesterremeket" kellett készíteniük, és csak ez után nyithatta meg a saját műhelyét, és válhatott mesterré.

Mária Terézia, 1872. VIII. Rendelete után megszűntek a céhek és műhelyek, manufaktúrák jöttek létre. A manufaktúrákban a termékek jelentős részét a gyárak, gépek végezték, ugyan akkor jelentős szerepet kapott a kézi munka is. Ilyen termékek közé sorolható a porcelán, kerámia, textilipar.

Miután fellendült a piacipar, megjelentek a gépek, gyárak jöttek létre, csökkent a kézi munka utáni kereslet, és az emberek helyét egyre inkább a gépek váltották fel. A gépiesítés, az automatizálás, a tömeggyártás fölénybe lépett a kézimunkával szemben, teljes mértékben nem tudta azt kiszorítani (Czakó, 1933, 273-274 o.).

I.3. A kézművesség területei a magyar anyagi kultúrában

Mesteremberekre mindig is szükség volt, van és lesz. Bár eleinte a mesteremberek, közeli hozzátartozóik vagy családjuk számára készítették a termékeket, az idő előre haladtával egyre nagyobb volt a rájuk való igény. A különböző területen élő parasztság és később magasabb rétegek számára, más-más mesterségekre volt nagyobb az igény. A mezőgazdaság és közlekedési eszközök jelentős részét a kovácsmesterek végezték. Számuk mind a 19. mind a 20. században jelentős volt. A két Világháború között a gyáripar fejlődésével csökkent a kereslet a kovácsok munkája iránt. A tanyavilágban működő kovácsok társaikkal ellentétben gyakran egyedül dolgoztak. 20. 370old. A kovácsműhelyek gyakran a város peremterületein helyezkedtek el, ahol a gazdálkodók többsége élt, hiszen nekik volt leginkább szükségük a kovácsok munkájára.

Nagyapáink, nagyanyáink idejében talán a fazekasságnak volt a legnagyobb szerepe a népi kismesterségek közül. A hétköznapi életben alkalmazott tárgyakat állítottak elő, vagyis sütő és főző edényeket. Ezeket a termékeket az iparilag hasonló céllal gyártott termékek szorították háttérbe, ezért az idő múlásával ezeknek a tárgyaknak már inkább esztétikai értékük lett, mint sem használati. Ma már ezek a tárgyak díszítő funkciót látnak el, és csak faluhelyeken alkalmazzák őket a mindennapokban. (Kaczur, 2011, 8-55 o.).

A lakatosok munkája a záruk, alaktok készítése. A lakatosműhelyekben többféle munkát is végeztek, gyakran a mezőgazdasághoz használatos gépeket is ők javították és vetőgépeket is készítettek. Felszerelésük hasonlított a kovácsműhelyekhez, ezért a nagyobb megrendelők itt is a nagygazdák voltak.

A bőripar a legjelentősebb iparágak közé tartozott. Mestereik a csizmadiák és a vargák. Míg a tímárok csupán bőrkészítéssel foglalkoztak, addig a vargák maguk készítették bőrből a lábbeliket is, főként bocskort készítettek.

Fontos szerepet töltöttek be a szűcsök, mivel munkáik a női és a férfi viselet fontos részét alkották. Leggyakrabban subákat és ködmönöket készítettek. Számuk mind a 19. mind a 20 században jelentős volt.

Az olyan hagyományos népi mesterségek mellett, mint a fa, kőfaragás, szövés, kovácsmesterség, bőrművesség, stb., egyre több olyan foglalkozás bukkan fel, amely polgári eredetű, de a polgárosodó parasztság igényeit is képes volt kielégíteni. Ezek közé tartozik a kézimunka előnyomó, a hímzett minták előnyomása. Ezeket a technikákat már a portékák díszítésére is alkalmazták, abroszokon, terítőkön, falvédőkön, párnákon. (Kaczur, 2011, 8-55 o.).

Kovácsmesterség

Sokan azon az állásponton vannak, hogy a vas egy rideg, nehéz, lélektelen anyag. De akik ismerik, kovásmesterek műveit tudják, hogy életre tud kelni. Ezek a művek kézi erővel készülnek, miután a vasat 1000 celziusz fölé hevítik. Végleges formáját a kovácmester kalapácsa által nyeri el. Bizonyos elemek, darabok összeillesztése kisipari módszerekkel történik, a rögzítések pedig bilinccsel vagy szegeccsel valósulnak meg. A kovácmesterség egy nagyon időigényes foglalkozás. Manapság nagy divatnak örvend, és nagyon elterjedtek a szép kovácsolt vas kapuk, ágyak, virág tartók, ablakrácsok, dísz tárgyak. Ám nem csak az esztétikai szépségre kell odafigyelnünk, hanem az ápolásra és a tartósságra is. Fontos, hogy ne rozsdálljanak, ezt pedig többszörös lefestéssel érhetjük el. A népszerűség ellenére a kovácsműhelyesség mégis kihalófélben van, mivel a manapság beépítésre kerülő kovácsoltvas döntő többsége már nagyüzemi keretek között készül. (Sárádi, 1975, 408. o.)

Ötvösség

Az ötvösség a nemesfémek feldolgozásával foglalkozó kismesterség, melyben az ötvös kézi és gépi eszközöket egyaránt használ. Az ötvözet maga nem más mint alapfémek, nemes és nem nemes fémek összeolvadása. Az ötvözet anyaga lehet nemes fém (ezüst, arany, platina), nem nemes fém (réz, bronz, vas, ón és más ötvözetek).

Több megmunkálási formája is létezik, de a legfontosabbak a kalapálás, az öntés, a forrasztás, a nyújtás, hengerelés és a dróthúzás. Alakító és egyben díszítő művelet a trébelés (fémverés), melynek során a tárgy belső oldalát homorú mintába kalapálják, majd felszínét cizellálják (eldolgozzák). Az ötvösművészetnek voltak olyan korszakai amikor állati és növényi eredetű anyagokat is felhasználtak. Ezekkel a az anyagokkal leginkább díszítettek. Használtak: kagylókat, gyöngyöt, csontokat, növényleveleket, majd a díszítések drágakövekkel bővültek. (Péter, 1972, 42. o.).

Cserépkályha-készítés

A mai cserépkályhák őseinek elkészítése a 12-13 századra tehető. A mester először az alapot alakítja ki, amit csempével épít körbe. A tetejére kerül a tetőcserép. Ezután felteszi az első csempesort a sarkokra, majd pedig a kályha többi részére is. Minden egyes csempe darabot meg kell vizezni a felrakás előtt. Ez azért szükséges, hogy egymáshoz kössenek a cserepek, amik között a kitöltő anyag az agyag. Egy kis idő elteltével a mester ezt a felrakott réteget acéldróttal erősíti meg és agyaggal vonja be, amit hagy megszáradni. Így halad folyamatosan felfelé, miközben kialakítja a kályha ajtaját, kémén nyílásait és a tűzteret. Miután a kályha elkészült, a tetejét agyaggal és cseréppel fedik. Ez után már csak a csempék közének kifugázása marad. (Kaczur, 2011, 8-55 o.).

Fazekasmesterség

A fazekasmesterség során első sorban használati tárgyakat, leggyakrabban edényeket állítunk elő égett anyagból. A mesterségen belül a legismertebb eljárás a korongozás, mikor egy kerek lapot egy függőleges központi tengelyen gyorsan forgatnak. Általában lábbal szoktunk hajtani. A lap tetejére kerül az előzőleg megtisztította agyag. A mester ezt az agyagot vizes kézzel vagy esetleg egy bevizezett bőrdarabbal formálja, miközben hajtja és forgatja a korongot. Az így elkészült anyagot forgástestnek nevezünk, melyet füllel vagy fogóval egészítünk ki. Ezt követi a díszítés amit még a nedves, formálható agyagba vájnak és csak ezt követően égetik és szárítják az elkészült tárgyakat, edényeket. Az égetés egy meglehetősen hosszú folyamat, több órát (általában 6-8) is tölhetnek a darabok a kemencében. Miután az égetés megtörtént a már

majdnem kész edényeket mázzal vonják be, hogy ne eresszék át a nedvességet. (Ortutay, 1979, 71–83. o.).

Üvegfűvás

Ez a mesterség egészen az ókorig vezethető vissza. Nagyon sokáig titkos volt az üvegyártás menete, valamint az üveg összetevői is. Az öblös üvegeket üvegfűvó pipával szokták elkészíteni melynek hosszúsága 2-3 méter és 1,5-3 cm átmérőjű vékony cső. A mester a pipa végét megmerítve olvadékot vesz ki a kemencéből és forgatás közben egyenletes falvastagságú, üreges testté fűjja. A kész formát egy határozott mozdulattal leütik. Az üveg fűvásának is több technikáját ismerjük. Miután ez megtörtént az üvegeket egy hűtőkemencébe helyezik és itt fokozatosan feszültség mentesítik az üveget. Ez azért fontos hogy az üveg ne repedezzen meg. Az üvegekészítés utolsó fázisa a csiszolás és a díszítés (Kaczur, 2011, 120 o.).

Kőfaragás

A kőfaragó mesterség megnevezése a 16 századra tehető, eredeti megnevezés viszont a kőműves. Egy mondás szerint „Nem lehetett jó kőfaragó, aki a bányászáshoz nem értett, de jó bányász sem lehetett, aki nem tudta, hogy mi van a kőben. „ Tehát a kőművesség és a kőfejtés meglehetősen szoros kapcsolatban állt egymással. A mesteremberek a gránitot, márványt, mészkőt, tufát és terméskövet használták a leginkább. A megmunkáláshoz szükséges eszközök a kalapács, csákány és vésők. A mesterek fő feladata először a kőházak, kővárak építése volt, és majd csak egy bizonyos idő elteltével jelentek meg a kőkapuk, kővárak, kőhidak. A követ leggyakrabban építőelemként használták, és majd csak később terjedt el a sírkő és a kőkereszt állítás. Ma már ezt az ágazatot is, mint a népi mesterségek számos ágát háttérbe szorítják a gépek. (Kaczur, 2011, 120 o.).

Fafaragás

A fafaragás mondhatni egyidős az emberiséggel és a világ minden táján elterjedt mesterség. Kialakulásában fontos szerep jutott a pásztoroknak, hiszen ők kezdték el a pásztorbotokat egyre szebb és szebb mintával díszíteni. Ennek köszönhető, hogy számtalan használati eszköz fafaragással készüljön el. Először csak díszítették a tárgyakat, aztán faragták őket. A fafaragást nem csak eszközök készítésére alkalmazták, hanem, dísz tárgyak, kopjafák, székely kapuk, szobrászati és épületszerkezeti elemek körében is alkalmazták. A fafaragás folyamata és végeredménye több tényezőtől is függ. Mindenek előtt ki kell választanunk a megfelelő fát. Az sem mindegy, hogy száraz vagy nyers fából faragunk. Habár a nyers fa könnyebben faragható, mégis a száraz fa az ajánlatos, mivel a nyers fa később megrepedezik. Ha

a kemény fát vékony petróleumréteggel vonjuk be, könnyebben faraghatóbb lesz. Legalkalmasabb fafélék a juhar, dió, cseresznye, tölgy, hárs és az éger. Nem ajánlottak a fenyőfélék, mert könnyen hasadnak. A fafaragáshoz használt eszközök: bicska, véső, karcoló, vájó, és csiszoló szerszámok. (Bátky, 1933, Budapest, 336 o.).

Szappankészítés

A szappan elkészítésének három módját különböztetjük meg. Ez az öntéses, meleg és hideg eljárás. Az első eljárás során glicerinszappant olvasztanak fel, majd a díszítés és illatosítás során újra formákba öntik. A hidegeljárás során a zsírokat és az olajokat lúgoldattal vegyítik. A szappan masszát a megszilárdulás után még hetekig kell érlelni, ugyan is minél tovább érlelődik a szappan, annál jobb lesz a minősége. Erre az eljárásra jellemző még a jól díszíthetőség.

A harmadik eljárásnál, vagy is a elég eljárásnál a szappan masszát meleg helyre teszik, ahol elpárolog belőle a felesleges víz. Ez a szappan fajta 1-2 hét múlva teljesen használható lesz. Manapság a legtöbb szappant kecsketejből készítik, melynek illatosítására speciális illatanyagokat használnak.

Nemezkészítés

A nemezkészítés őshazájának Ázsiát tekintik. Ezen belül is a füves puszták területein volt elterjedt a juhtartás miatt, ugyan is a nemezt juhszörből állítják elő. A szó perzsa eredetű, jelentése “ver”, ami a készítési folyamatra utal. Az alapanyagot összedöngölik, összeverik és összegyúrnak. Kevés szappannal és meleg vízzel dolgozzák össze a gyapjút. Ezen kívül rengeteg technika létezik, de ez az alaptéchnika. A nemezt lehet szabni, varrni, festeni, díszíteni. Készíthetünk belőle: faldísz, takaró, sütőkesztyű, utazáshoz nyakpárna, gyerekek számára, labda, mackó, párnácska. Akár magunkon is hordhatjuk sapkaként, mellényként táskaként vagy kiegészítőként, pl: karkötő. (Kaczur, 2011, 126 o.).

Képfestő, kelem festő

A képfestés egy textíliákon alkalmazott színmintázási technológia, amely nevét onnan kapta, hogy a minta eredeti formájában jellegzetesen kék alapon fehér színben jelenik meg. A képfestés kifejezés egyrészt az ún. képfestéssel készült, azaz többnyire kék színű, fehér mintázattal díszített – többnyire vászonkötésű – pamutszövetet (kartont), másrészt pedig a foglalkozást, a mesterséget és magát a műhelyt is jelenti. A képfestő kelme az elmúlt századokban jelentős szerepet játszott a magyar népviseletben és a lakástextíliák körében, de ma is népszerű, napjainkban is több kisvállalkozó foglalkozik ilyen termékek előállításával

A mintát a nyomódúcok használatával érték el. A kékfestés alapvetően az ún. gátlónyomás technológiáján alapul. Ez azt jelenti, hogy a szövetre a mintának megfelelően egy gátlószerrel nyomnak, amely az ezután felvitt színezéket elszigeteli a szövegtől, az csak a gátlószerrel nem fedett részeket fogja be. A kékfestő kelme előállítására tehát két alapvető munkafázisból áll: mintázás fedőanyaggal (gátlószerrel), színezés indigócsávéban. (Domonkos, 1975, 205 o.).

Gyöngyfűzés

A gyöngyfűzést egészen az ókorig visszavezethetnénk. Az akkori időkben még kagylóból, agyagból, különböző magvakból, csontokból készítettek ékszereket. Később már borostyánt, sárga üvegyöngyöt vagy vasgyöngyöt is használtak. A római császárság idején Alexandria és Velence volt a gyöngyfűzés fellegvára. Ma a gyöngyök színes választéka kínálgatik elénk, mérettől, formától és színtől függően. A gyöngyfűzéshez szükséges eszközök a amelyek, drót vagy fonal, gumicérna, kapocs és kis fogó. Gyöngyből készíthetünk ékszereket, kiegészítőket, csatokat, dísztárgyakat. (Domonkos, 1975, 207 o.).

Csuhéfonás

A csuhéval való munka régen igen csak népszerűségnek örvendett. Szinte minden gyermek csuhébabával játszott. A kukorica csövét burkoló levél külső részét kell leszedni és egy belsőbb hánccsréteget alkalmaznak a csuhéfonás alapanyagaként. A leveleket vízbe kell áztatni, így megpuhul, majd ki kell őket szárítani és csíkokra tépkedni. Készíthetünk belőle kosarat babát, virágot. A fonáshoz egy egyformára van szükségünk, amire majd ráhajtogathatjuk a leveleket. Gyakran, főleg amikor babát készítenek nem csak a kukorica hánccsot, hanem magát a kukorica csutkáját is felhasználják.

Tojásdíszítés

A hagyomány szerint Húsvét előtt a leányok hímes tojást festenek, amit majd húsvét napján adnak át a locsolkodó legényeknek. Különböző technikával díszíthetjük a tojásokat. A legtöbb tájegység ahol még él ez a hagyomány, igyekszik megtartani a rá jellemző motívumokat. Manapság már nem csak tyúk tojást festenek, hanem fából készült tojásokat is díszítenek. A tojást először vagy kifűjjük, vagy megfőzzük és csak ez után kezdjük el a dekorálást. A díszítéshez ecsetet, írókát (tollalakú, hegyes eszköz), szivacsot, csepegtetéshez viaszt, a fényesítéshez pedig olajt használnak, illetve a patkós tojásokhoz kicsi féműzű alakzatokat.

A karcolt tojás technikája nagy múltra tekint vissza. VI-VIII. század körüli karcolással díszített tojás került elő egy avar temetőben. A tojáskarcolás legkiválóbb mesterei, a motívumok alkotói, megőrzői és továbbadói a pásztorok voltak. A már előre megfestett tojásokba karcolták bele a mintákat, valamint gyakran kisebb verseket vagy szövegeket is. A karcolt megnevezés mellett a kotort vagy vakart kifejezésekkel is találkozhatunk. Régebben főleg a férfiak elfoglaltsága volt. Elkészítéséhez nincs szükségünk sok mindenre csupán bicskára, késre vagy vastagabb türe, szögre, festékre. Régebben a sötétpiros vagy a sötétlila színek voltak a legelterjedtebbek, mivel ezen jól látszottak a karcolt minták. A festékek mellett, a Tiszaháton például hagyma héjával színezték a tojásokat, mert ez nem ivódott be mélyen a tojás héjába, és így könnyebb volt karcolni.

A szalmadarabkákkal díszített tojások szépsége az ékszerekével vetekszik. Elkészítésükkel az emberek, a gazdagok által arannyal és kövekkel díszített hímes tojásait kívánták utánozni. Ezen díszítő mód korlátai azonban adóttak. Fokozott figyelmet kíván a szimmetriára való törekvés, ez biztosítja azt, hogy a tojás megfeleljen az esztétikai követelményeknek. Ez a díszítő folyamat előmunkálatokat igényel, ugyan is mielőtt elkezdenék a szalmaszálakkal díszíteni, előtte be kell őket áztatni, és legalább egy napot vagy egy éjszakát állni hagyni. A szalmaszálnak csak a külső fényes rétegével dolgozunk, a többit eltávolítjuk. Az így előkészített szalmaszálakat kivasaljuk és méretre vágjuk. Egy vastagabb tű és átlátszó ragasztó segítségével helyezük fel a szalmaszálakat a tojás felületére, majd lakkal lekenjük.

A patkolt vasalt, vagy fémpálcikával készített tojásokat többnyire kovácsok vagy géplakatosok készítették. Sokan hittek abban, hogy a patkolt tojás szerencsét hoz. A tojást kifűjták, majd kimosták és vagy üresen hagyták vagy megtöltötték homokkal. A patkónak vagy egyéb figurának agyagból elkészítik a negatívját úgy, hogy az ólomszögek részére is hagynak lyukat, majd ólommal kiöntik. Ha az ólom lehül és megkeményedik, a figurát bicskával megtisztítják a felesleges ólomdarabkáktól és végleges formájára faragják. A patkót kissé meghajlítják a tojás görbületének megfelelően. A kis patkót a tojásra helyezik, és az ólom szögek helyét ceruzával bejelölik. A tojás másik oldalán, pontosan átellenben, ezt a műveletet szintén elvégzik. A megjelölt pontokon vékony tűvel lyukat készítenek, majd egy kis fűróval méretre nagyobbítják. A legnehezebb feladat a patkó felhelyezése volt, amihez csízóra volt szükség. A patkón kívül gyakran alkalmaztak sarkantyút, szerszámok lekicsinyített változatát, vagy állatfigurákat.

A pingált tojás egy újabban elterjedt módszer a tojásfestés területén. Ez egy igen szép, tarka színvilággal ellátott díszítési módszer, viszont kevés ősi motívumot tartalmaz. (Rohlik, 1990 o.).

A beregi szőttes

A beregi szőttes része a beregi kultúrának. A mindennapokban használt szőttesek egyszerűek voltak, viszont az ünnepi darabokat igyekeztek színesebbé varázsolni. Szinte mindegyik falusi eseménynek meg volt a maga szőttes darabja.

Tarján Gábor megfogalmazásában: “A szövés az a művelet, amellyel az egymásra merőleges irányban haladó fonálrendszerek fonalait különböző módon keresztezik, hogy a fonalakból összefüggő lapot készítsenek. A hagyományos paraszti kultúrában és a háztartásban használatos textilfélék előállítására házimunkának számított. A szövésről is elmondható, hogy különböző időszakok hagyatékából tevődik össze. A mintásra szőtt szedettes vásznat már a középkori források említik. Elkészítése komolyabb tudást igényelt, de az ügyesebb parasztasszonyok a hagyomány alapján megtanulták, értettek hozzá.” (Dancs, 2014, o.).

Mint minden népművészeti ágak, így a beregi szőttesnek is megvan a maga motívumvilága. A népművészet jel- és kép-világa, összefonódása a mesék és mítoszok jelképeivel, s végül a nyelvi képes beszéd fordulataival együtt építi fel az etnikus közösség kultúrája. A beregi szőtteseken felismerhetjük a gránátalma, a tulipán, a Rákóczi- és a farkas nyomos mintákat is. A gránátalma szimbolikája az alma és sokmagú gyümölcsök jelentésköréhez kapcsolódik. Almaként az újjászületés és a halhatatlanság, a sok mag miatt pedig a születés és a termékenység együttes jelképe. A néphit a legtisztábbnak tartotta, mivel soha nem mászik bele féreg. A tulipán minta a nőiességet jelenti. Nagybereg területén elterjedt a makkos-leveles és a török-szegfűs minta.

Egy Pólónyi Katalin által készített kispárnán találkozhatunk a híres farkas nyomos mintával is. „Egy helyi monda úgy magyarázza a minta születését, hogy az éppen a lámpánál szövő asszony felfigyelt a kutyák ugatására, s kiszaladva azt tapasztalta, hogy a házőrző ebek összeverekedtek egy a hegyekből a sötétség leple alatt leereszkedett farkassal. Miután a kutyák elkergették a fenevadat, az asszony meglátta a hóban a sebzett farkas véres lábnyomát. Ennek hatására jelent meg szemei előtt a később híressé vált minta, amit mindjárt meg is szőtt.” (Voigt, 1979, 543 o.).

A beregi gyűjtőnév alatt három csoportot különböztethetünk meg:

1. csoport: helyi asszonyok által készített legegyszerűbb minták, melyeket saját kezűleg, keresztszemes öltéssel varrtak ki kendőikre, abrosza-ikra. ez háromtól kezdődő 12–16 soros szélminta, csak sok változata, a kisszegfű vagy a levele indás apróvirágos, de geometrikus minták alapján képződő csoport.

2. csoport: azok a minták, melyeket a középkor és újkor hajnalán vándor takácsok és mesterlegények hoztak különböző tájakról vidékünkre.

3. csoport: ebbe a csoportba a jövevényminták kerültek. Ugyanis amikor meglátott egy teljesen idegen mintát, biztosra vette, hogy a nagymama, aki szötte-hímezte, tős-gyökeres, helyi származású, vagy más vidékről került menyecskének ide és hozta kelengyéjével együtt.

A beregi iskolában már a 60-as évek elején megindult a szöttes készítés oktatása. A szakmai munka vezetését Polónyi Katalin vállalta. Polónyi Katalin mellett meg kell említenünk még Derczeni Violát is, aki szintén szövések elkészítésével foglalkozott, és több Népművésze díj nyertese. (Badó, 2009, o.).

A beregi szöttes, valamint a szöttes készítés, és hagyomány átadás területén kiemelkedő személyiség Prófusz Marianna, aki 1959-ben született Beregszászban. 1979-től 2015-ig a Beregi Középiskolában tanította a szövést és a hímzést. 1984-ben elnyerte a Népművészet Mestere (UA), 1983-ban a Népművészet Ifjú Mestere (HU) címet. 2007-ben a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje kitüntetésben is részesült. 1979-től folyamatosan vannak kiállításai Kárpátalján és Magyarországon egyaránt. Véleménye szerint a beregi szöttes népszerűsítésében nagyon nagy szerepe van a nagyberegi múzeumnak, amely folyamatosan vonzza a vendégeket, és ennek köszönhetően évről évre nagy fellendülést mutat a falusi turizmus.

Mint minden népművészeti megnyilvánulásnak, így a beregi szöttesnek is van múltja, jelene, és hiszem azt, hogy jövője is. Napjainkban élő hagyományőrzők igyekeznek nemcsak népszerűsíteni, hanem virágoztatni szülőföldünk kultúráját. (Voigt, 1979, 543 o.).

II. A NÉPI KISMESTERSÉGEK MEGJELENÉSE AZ ÓVODAI HAGYOMÁNYÁPOLÁSBAN.

A vizuális nevelés rendszerébe tartozó tevékenységi forma szerves része az óvodai nevelés rendszerének, mely a gyermek aktív alkotó cselekedetei által valósul meg. Eszköze a látási, mozgási, tapintási információkra támaszkodó érzékletes tapasztalatszerzés, melyben a dolgok láthatótulajdonságaira, a térbeli, formai, színbeli jelenségekre, s ezek esztétikai viszonyaira irányul.

Ezalatt értjük az elkészült művek esztétikai értékét.

Fontos a szülőföld múltjának, hagyományainak megismertetése, mely közelebb hozza a gyermekeket az értékeik megbecsüléséhez. A népi kultúra tárgyai a gyermekek érzelmeit áthatva épülnek be ízlésvilágukba. Az anyagok, termékek gyűjtésével, azok felhasználásával képet alkothatnak arról, hogy a természeti környezet alkotásra készítő anyagokat kínál, és olyan örök értékeket hordoz, amelyet már elődeinknek is nyújtott. Ezáltal a gyermekek nyitottan, védőn és cselekvésre készen fordulnak környezetük felé. Az elmúlt évtizedek gyorsuló változásai néphagyományainkat sem hagyták érintetlenül. Közülük sok eltűnt, vagy mint népszokás átalakult. A ma nemzedékének egyik fontos kötelessége, hogy a néphagyományokon alapuló népszokások értékeit megőrizze és a jövő számára átmentse. Ezért van és lesz nagy szerepük az óvodáknak és az iskoláknak abban, hogy a gyerekekben, tudatosan és fokozatosan kialakítsák a népi, nemzeti értékeinkhez, valamint a szülőföldjükhöz, az itt élő magyar és más nemzetiségekhez való újfajta viszonyukat.

II.1. A néphagyományok ápolásának óvodai feladatrendszere

Már az óvodában is számtalan lehetőségünk van arra, hogy a népi kultúra gazdag világából tudatosan válogassunk és ezzel népi hagyományaink őrzésében az első lépéseket megtegyük. Célunk: az élmények biztosításával sokszínű alkotó tevékenység kibontakoztatása.

Sétákat, múzeumlátogatásokat szervezünk, ahol lehetőség nyílik a gyönyörködésre, rácsodálkozásokra, ízlésformálásra, a magyar és más népek kulturális értékeinek megismerésére. A természetben szervezett sétákon változatos „kincseket” gyűjtögetünk, melyeket a különböző tevékenységek során felhasználunk kézműves műhelyünkben kiváló lehetőség nyílik a népi kismesterségek megismerésére, a technikák gyakorlására. Eszközeink: égetőkemence, korongozó, formázó eszközök, szövőkeret, ráma, stb. Anyagaink: természet adta kincsek, agyag, gyöngy, csuhé, stb. (Buchernáné, 1998, 6-10 o.).

Az ukrán nevelési program, a “Базовий Компонент” is csak úgy mint a magyar nevelési program, külön részt tulajdonít a vizuális és művészeti nevelésnek, pontosabban a 3.4 fejezetben “a gyermek a kultúra világában” A művészeti nevelés színterei a zenei, színházi, irodalmi nevelés, és ezen kívül a művészeti alkotói tevékenység és alkalmatosság.

A művészettel, alkotással kapcsolatos foglalkozások során a gyermek megérti és elfogadja a művészetet mint az ember alkotói tevékenységének eredményét. A művészeti alkotások látványa érzelmet vált ki belőle. Változatosan áll hozzá és értelmezi a különböző művészeti ágakat. Elementárisan elemzi a művészeti kifejezőeszközöket. A változatosság összekötődik a színekkel, formákkal, arányokkal, hangokkal, monológokkal, és párbeszédekkel. Kialakul a saját művészetekhez való hozzáállása. A művészeti alkotói tevékenység keretein belül és ezen belül is a képzőművészeti tevékenység folyamán érdeklődést mutat a vizuális művészetek, különböző ágazatai iránt (dekoratív alkotások, tájképek, grafikák, szobrászat, építészet). Kifejezi saját élettapasztalatait, érzelmeit a rajzolásban, ragasztásban, applikációban, konstruáló tevékenységekben. Különböző technikákkal és eszközökkel alakítja a formákat. Alkalmazza a vonalat, színeket, kompozíciókat. A téralakítással kapcsolatos tudását a játékban is felhasználja. Fantáziál, kísérletezik, keveri a színeket, formákat alakít át és alkot, ezzel egyedi kompozíciót hozva létre. (Колонко, 2008.)

A látás, a vizuális gondolkodás és a láttatás képességei alkotják a vizuális képességek rendszerét. A vizuális képességek és ezek tárgyiasult formái együttesen a vizuális kultúrát jelentik.

Az óvodai vizuális nevelés kibontakozásának egyik alapfeltétele és egyben eredménye is hogy a gyermekek képesek olyan jelek alkotására, melyekkel kifejezhetik érzéseiket, gondolataikat. A vizuális nyelv elsajátításának fontos összetevői: az anyagokkal és az eszközökkel való kísérletezés, a felnőttek és a kortársak által nyújtott minták követése utánozás révén, a gyermeki megfigyelések.

Az alkotói tevékenység közben a gyermeknek újabb igényei támadnak, amelyek lehetővé teszik, hogy újabb produktumokat hozzon létre.

Az óvodai vizuális nevelés összetett, sokszínű nevelési folyamat, mely magába foglalja a látásnevelést, képalakítást, a plasztikai munkákat, az építést, a környezetalakítást és műalkotásokkal való találkozásokat. A vizuális nevelés folyamán olyan készségek és képességek fejlődnek mint a képzelet, szándékos és önkéntelen figyelem, látó rendszer, érdeklődés, gondolkodás, problémamegoldó képesség, gondolkodás, érzelmi megnyilvánulásai, kreativitás, szenzomotoros készségek, finommotorika, önállóság.

A művészi produktum sajátos módon, és meghatározott kifejezőeszközökkel közöl a néző, a befogadó számára gondolati és érzelmi tartalmakat. A gyermek is korán felfedezi a

színélményt, majd folyamatosan differenciálni is képes a színeket. Ezzel párhuzamosan fejleszthető a formaalakítás, ami gazdagítja a gyermek önkifejezési lehetőségeit, eszközrendszerét. Az óvodai nevelés egésze az óvodás korú gyermekek személyiségformálásának folyamata. Ennek eredményeként jut a gyermekek személyiségfejlődése a társadalmilag is meghatározott szintre.

Az óvodai vizuális nevelés *legfőbb feladatait* a következőképpen fogalmazhatnánk meg:

- a gyermekek látáskultúrájának fejlesztése érdekében megfigyelése, tapasztalatszerzési lehetőségek és élmények biztosítása.
- a gyermeki alkotó-alakító tevékenység feltételeinek megteremtése (hely, idő, légkör, mennyiségben és minőségileg megfelelő eszközök); a gyermekek ismerjék meg a tevékenységükhöz használható eszközök és anyagok tulajdonságait és a velük való bánásmódot; a gyermek képi-plasztikai kifejező nyelvének fejlesztését egyéni érettségi szintjükhöz igazodó differenciált fejlesztéssel valósítsa meg az óvodapedagógus.
- a vizuális képességek fejlesztése: képi gondolkodás, megjelenítő és konstruáló képesség; az óvodapedagógus segítse a kezdeményező, a kreatív magatartás érvényre jutását, teremtsen meg a kreativitás kibontakozásának alapfeltételeit; a környezet esztétikai jelenségeiben, a művészi alkotásban történő együttes gyönyörködéssel és az esztétikus környezet biztosításával alapozza meg a gyermekek esztétikum iránti vonzódását;
- az óvodapedagógus segítse elő, hogy a szülők is teremtsék meg a gyermek otthoni környezetében az alkotó-alakító tevékenység feltételeit. Örüljenek a gyermek alkotásainak és becsüeljék meg azokat.

3-4 éves korban a fejlesztés tartalmának alapja az anyagokkal, eszközökkel valamint a technikai kivitelezés lehetőségeivel történő megismerkedés; 4-5 éves korban a fejlesztés tartalmát a gyermekek személyes élményeire, elképzeléseit és tapasztalataira épülő képi-plasztikai kifejezésre alapozza; 5-6-7 éves korban a fejlesztés tartalma a kifejezés témáinak képi-plasztikai megjelenésére utal, majd a környezete alakításában történő aktív tárgykészítéssel is bővíthető gyermeki közreműködést helyezi a fegyelem középpontjába.

Az óvodai vizuális nevelésnek három *fő célját* fogalmazhatjuk meg:

- megőrző, gondozó funkció,
- nevelői funkció,
- iskola előkészítő (megalapozó) funkció.

Az óvodai vizuális nevelésben a különböző technikai eljárások, munkafogások alkotó-alakító tevékenysége, más és más eszközöket igényelnek. A leggyakrabban használt eszközök:

ceruza, zsírkréta, táblakréta, fapálcika, ecset, olló, ecsettál, törlőszivacs, nyomódúc, papírféleségek, ragasztó, textilek, szövőkeret, mintázó lap, mintázófa, agyag. (Kondács, 1994, 35 o.).

2.2. A népi kismesterségek óvodai vonatkozásai

A néphagyomány a köznevelésben születésétől fogva helyet kapott. A legelső olvasókönyveinkben is találunk példaszöveggként népmesét: ükszülőink is ennek segítségével tanultak olvasni. Ének-zenei nevelésünk alapját képezi a Kodály-módszer, amely népzenei alapokra helyezi a gyermekek zenei fejlesztését. A hagyományos paraszti kultúra, a népművészet értékei az elmúlt 1-2 évtizedben az óvodai és az iskolai nevelésben-oktatásban szélesebb körben jelentek meg. Számos óvodában és iskolában tanítanak órarendi keretben illetve szakköri formában népi játékokat, néptáncot. Az ünnepi kultúra részévé vált a jeles napi hagyományok felelevenítése. Teret hódított a kézművesedés: a gyerekek megismerkedhetnek a természetes anyagok felhasználásával, a szövés-fonás, az agyag, csuhé, gyékény, gyapjú megmunkálásának alapjaival. (Benedek, 2006, 15-28 o.).

Állandóan változó, fejlődő világunkban új gondolkodás és cselekvésmódokat, a társadalmi önszerveződés új módszereit kell elsajátítania az emberiségnek, röviden új módon kell élnie. A jövő szempontjából az egyik legfontosabb kérdés, hogy hogyan lehet a hagyományos kultúra értékes elemeit ötvözni a modernizációval. Nem elhanyagolható feladatunk kulturális hagyományaink ápolása mellett más kultúrák megismerése és tiszteletben tartása, valamint az újító, alkotó gondolkodás tudatos fejlesztése. Az óvodás korú gyermek ismeretszerzésének, így esztétikai élményszerzésének is alapja a játék tevékenység, tapasztalat, öröm egysége és egymásra hatása. Az esztétikai nevelésben döntő jelentőségű az állandó önkifejezés biztosítása, s ezen közben olyan alapkészségek fejlődnek, amelyek a kommunikációhoz, befogadáshoz, alkotáshoz, elemzéshez, értékeléshez szükségesek. Miután az óvodás gyermek világához igen közel állnak a népi kultúra letisztult alkotásai, ezért nagyon fontos, hogy örömet éljenek át az esztétikai neveléshez kötődő tevékenységek során. Kisgyermekkorban az esztétikai tevékenységek iránti vonzódás spontán, csak a hajlam adott és a csírája annak a képességnek, amely egyre szándékosabbá válik. Fontos, hogy a gyermekek ebben a rendkívül fogékony életkorban kapjanak lehetőséget és ösztönzést a környezettel való helyes, értékes kapcsolatteremtésre, mikor fogékonyságuk, eredetiségük, ízlésviláguk még tiszta. Az összetett esztétikai nevelési folyamat a gyermek spontán, eredeti beszéd-, ének-, mozgás, képi kifejezés hajlamaira épít. Legfőbb feladat az irodalmi, zenei, vizuális és környezetismereti területeken a speciális, különböző tevékenységeknek megfelelő képességfejlesztés, a játékosság keretein belül (Törzsök, 1983, 26 o.), (Zilahi, 1997, 7-11 o.).

A hagyományőrzést és a népi kismesterségekkel való megismerkedést, nem külön témaként kell alkalmazni, hanem az óvodai nevelés komplex részeként. Beépíthető ünnepeinkbe, hétköznapijainkba, irodalmi beszélgetésekbe, barkácsolásokba, ének-zenei foglalkozásokba, mozgásos játékokba, melyek idővel a szerepjátékok alapelvévé válik. A néphagyományhoz kapcsolódóan átélt tevékenységek a közös élmény erejével hatnak a gyermekekre, erősítik a köz A néphagyományőrző óvodai program lehetőséget nyújt a kreativitás kibontakoztatására, nyitottságot teremt a természet felé, közelséget a természetes anyagokhoz, a barkácsoláson keresztül a manuális készség erősödik, az értelmi nevelés népmeséinken, gyermekmondókáinkon keresztül erősödik, így ezzel párhuzamosan az anyanyelvi nevelés is, közösen átélt ünnepek és az ehhez kapcsolódó szokások érzelmi kötődést jelentenek, nem csak esztétikai, hanem erkölcsi érték is, a nemzeti identitástudat alakulását segíti elő, dalos játékoknál a zenei anyanyelv megalapozását, népdalaink érzelmi motivációt indítják el, a mozgásos játékok az egészséges testfejlődést alapozzák meg, és segítik a szabályok betartása által az értelmi nevelést (Zilahi, 1997, 10 o.).

A változatokban gazdag népművészeti alkotások, mint az óvodai pedagógusok nevelőmunkájának forrásai, eszközei fontos szerepet töltenek be a képzőművészeti nevelésben, mert segítik a gyermekek fejlődését. Felgyorsult világunkban kreativitásra, nyitottságra kell nevelnünk gyermekeinket, hogy képesek legyenek az alkalmazkodásra. Az új életkörülmények között nincs mindig elfogadható kapaszkodó. Az élmények meghatározzák a jövőt, ezért nem mindegy, milyen élmények, hatások, tapasztalatok érik a gyermekeket legfogékonyabb korukban. Az óvodai, de az alsó tagozatos nevelőkön is nagyon sok múlik. Ismertessük meg a gyermekekkel a természetet, a természetes anyagokat, de ne csak lássák, tapintsák őket, hanem dolgozzanak is velük, tetszés szerinti népi ihletésű játékszereket készítsenek belőlük. Ezáltal még nagyobb érdeklődést kelthetünk a természet, a növény- és állatvilág, ül. a természet és az ember kapcsolata iránt.

Népi játék készítése közben fejlődik a gyermekek kreativitása, megfigyelő-viszonyító képessége. Egyúttal megtanulják a természetes anyagok nevét, a színeket és az arányokat. A manuális fejlesztésen kívül a játékkészítés bővíti anyagismeretüket, fejleszti logikus gondolkodásukat, esztétikai érzéküket, gazdagítja érzélemvilágukat, gyarapítja szókincsüket. Egyszóval sokrétűen fejleszti az alkotó gyermek egész személyiségét. A népi játékszerek készítésének nincs nagy hagyománya az óvodáinkban.

A környezetükből ismert anyagok felismerése külön élményt nyújtott nekik, és motiválta őket munkájukban. Ezek az anyagok könnyen megmunkálhatók, alkalmazásuk az óvodások részére sem okozott nehézséget. Anyaguk nem kerül pénzbe, ami anyagi gondjaink közepette

nem elhanyagolható szempont, továbbá nem szennyezi a környezetet. A népi játékszereknek van jövője, és tegyük is meg mindent kibontakozása érdekében (Csorba, 1988, 123-128 o.).

Kívánatos volna, hogy már az óvodai környezet is néphagyomány közeli legyen. Így lehetővé válna a kreativitás kibontakozása természetes anyagokon keresztül, mely nyitottságot ad a szép és örök értékek befogadásra. A természetes anyagok közelsége legyen állandóan jelen a csoportban, nemcsak mint szemléltetőeszköz, hanem a teremtés része, és a játék megválasztás, alkotás mindennapi lehetősége. Teremtésre szakajtó, terítők, régi kosárból báb tartó, szőttek, függönyök felhasználása, begyűjtése a szülőktől. A természetes anyagokkal teli játszósaroknak a hangulata a játék és alkotás örömét sugallja. A kisgyermek is csak azt a tárgyat szereti, becsüli, amelyet használhat is, amelynek a gyakorlatban is alkalmazható értéke van, amelyet felhasználhat alkotótevékenysége során, illetve szerepjátékában. A népművészeti tárgyak sohasem távolodtak el a hagyományos kultúrában betöltött gyakorlati felhasználhatósági szerepüktől, ezért az elkészített eszközök ne tartalom nélküli dísz tárgyak legyenek. Ha ehhez az alapvető elemi ösztönünkhöz igazodva szervezzük napjainkat, a folklór nem veszt el, hisz az alkotóöszton ott bujkál mindannyinkban, csak hagyni kell kibontakozni.

2.3. A tárgyalkotó hagyományok megjelenése az óvodában

A hagyományos paraszti világban nem kellett külön tanítani pl. a népdalokat, néptáncot, különböző kézműves technikákat, hiszen ezeket utánzással sajátították el a kisgyermek nagyobb testvérüktől, szüleitől, nagyszüleitől, ily módon nevelődtek bele a hagyományokba. A természetes hagyományozódás azonban megszűnőben van, ezért mindenkinek, aki az oktatás-nevelés területén a népi kultúra terjesztésében részt vállal, sürgető feladatává vált a néphagyományok továbbadása, éltetése.

A hagyományokkal, különösen a helyi hagyományokkal már gyermekkortól kezdve kell megismertetni a tanulókat. A mindenre nyitott kisgyermek sokkal fogékonyabb a néphagyományok befogadására. A népszokásokkal való ismerkedés bővíti a tanuló kultúrtörténeti ismereteit, elősegíti olyan tanulói magatartás kialakulását, amelynek lényeges eleme lesz a későbbiekben is a hagyományörzés, a népi kultúra megbecsülése.

A népi kultúra kincseit a pedagógus saját példájával tevékenység közben adja át. Mivel a gyermek utánzó módon tanul, ezért a pedagógus, a „tekintélyes“ felnőtt egész személyiségevel nevel. Kulturáltsága, pozitív mintája, élményszerű igényes előadásmódja sokat segít a kívánt értékek közvetítésében. (Tarjáné, 2006, 25 o.).

Az egyre sivárabb „műanyag” világ mellett már érezhető az erősödő igény, hogy némi „természetessel” vegyük körbe magunkat. Egyre több fabútorral, természetes anyagból készült használati- és dísz tárggyal színesítjük környezetünket, otthonunkat.

A képzőművészeti és munkára nevelési órákon leggyakrabban papírral, textillel dolgozunk, pedig a gyerekek szívesebben veszik kezükbe a természetes anyagokat (fűt- fát, kukoricacsuhét, tésztát, gyöngyöt), hisz ennek pozitív személyiségformáló hatását felnőtt és gyermek egyaránt érzi. Szakmai okok is bőven akadnak, melyek indokolják, hogy miért is fontos az alsó tagozatos tanulók kézügyességének, finommotorikájának fejlesztése.

„A kézműves technikával létrehozott tárgy olyan esztétikai értékkel bír, amelyek a gyermekeknek a világba való belenevelődésében alapvető fontosságúak. Esztétikai minőséget hordoz a világ minden olyan eleme, amely megfelel az ember által rávetített feladatnak. A tágan értelmezett esztétikum ezért a természeti környezet elemeit, illetve az ember által létrehozott tárgyi környezetet is magában foglalja. A gyermeki szemléletmód és a természetes anyagok használata biztosan eredményezik az elkészült tárgy szépségét, mint esztétikai minőséget.” (Benedek, 2006, 7-8 o.).

Természetesen van még más fontos oka is, ami a természetes anyagok használata mellett szól. Létezik egy élő érték, mely a régmúlt időkbe nyúlik vissza: a népi kismesterségek. Ezek olyan technikákat nyújtanak, melyekkel a különböző természetes anyagok kevés eszköz segítségével, egyszerűen, könnyen megmunkálhatóak. Ez az egyszerűség teszi lehetővé azt is, hogy a pedagógusok könnyen elsajátíthassák a kézműves mesterségek fortélyait, közvetítsék azokat, és a gyerekekkel együtt örömeiket leljék benne. Még teljesebb az érzés, ha a dalocska, versike kapcsolódik a készülő tárgyhoz, vagy akár a megmunkált anyaghoz. Kézimunkázás közben nagyon jó hangulatban lehet énekelni, mondókázni, mesélni.

Ebben a világban, melyet egyszerre jellemez a hagyományos kultúrák és értékek visszaszorulása és a mindent elárasztó szórakoztatóipar, vajon érvényesülhetnek-e még a népművészetre jellemző esztétikai értékek, mint az egyszerűség, tisztaság, természetesség. Biztos vagyok benne, hogy a világot elárasztó fogyasztói kultúra bódulatában a helyi hagyományokat fenntartó folklór megőrzése és megmentése az egyik lehetséges kiút az emberiség számára.

Fontos tehát, hogy felhívjuk gyermekeink figyelmét saját hagyományaik értékeire, kultúrájuk gazdagságára, kialakítani bennük a tudatos hagyományápolásra való hajlamot.

Egy olyan világban, ahol mindent a gyors és állandó változás jellemez, nagy szerepe van az alkotó gondolkodásnak, kreativitásnak. Szakemberek véleménye, hogy egyre inkább fejleszteni kell a kreatív oktatási kezdeményezéseket elősegítő programokat. Egyik legfontosabb kérdésnek tartják a jövő szempontjából, hogy hogyan lehet a hagyományos kultúra értékes

elemeit ötvözni a modernizációval. Ezzel arra ösztönöznek minket, pedagógusokat, hogy visszanyúljunk azokhoz a régi, sokat próbált értékekhez, amelyek arra tanítanak minket, hogy figyeljünk, megismerjünk, együtt örüljünk, s értéket teremtsünk. Oktató – nevelő tevékenységünk egyik alapvető feladatául kell hogy váljon: kulturális hagyományaink ápolása, más kultúrák megismerése és tiszteletben tartása, az alkotó gondolkodás fejlesztése.

Ma már nem csak a pszichológusok és pedagógusok, de egyre több szülő is tudja, mennyire fontos a gyerek számára az aktivitás, kreativitás kialakítása, fejlesztése. A hagyományos népi játékok, mondókák, népi kismesterségek segítenek kiélni a gyermek aktivitását, ugyanakkor segítenek abban, hogy a gyerekek ne legyenek se félénkek, visszahúzódók, se ellenkezőleg, agresszívak vagy intoleránsak társaikkal szemben. A játék szerepe tehát nagyon sokoldalú, mivel olyan képességeket sajátítanak el általa, melyekre szükség van az élet valamennyi területén. (Tarjáné, 2006, 30 o.).

A képzőművészeti nevelést segítő tevékenységek: egyszerű használati- és dísz tárgyak készítése természetes anyagokból, melyek előállításuk olcsó, technikailag könnyen kivitelezhető, ezáltal azonnali alkotói élményhez jutnak gyermekeink.

Agyagot gyurkálni, szerszámokat fogni, fonalakkal bíbelődni, vagy a kis kezekkel apró gyöngyöket fűzni, mind-mind olyan tevékenység, mely szórakoztatva fejleszt. Ez nagyon jó lehetőség a gyermek spontán, mégis tudatos fejlesztésére. A különböző műanyag fejlesztőjátékoknál sokkal érdekesebb, és komplexebb eszközök ezek, hisz mindegyikből egy újabb játék, egy kedves és használható tárgy készül.” (Dobi, 2006, 13 o.).

A népi kismesterségek egy nagyon tág és széles körű fogalom. Több nagy csoportra és alcsoportra osztjuk. Az első ilyen nagy csoport a kelmedíszítés. A kelme díszítésével különleges, ünnepi hangulatot adhatunk a mindennapokban használt kelméknek. A kelem díszítési formák közül az óvodában a könnyebb valamint a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelő díszítési formákat alkalmazzuk. Ezzel a technikával díszíthetünk vásznat, selymet, kelmét vagy bármilyen anyagot, ami erre alkalmas. A kiválasztott anyagot díszíthetjük festékkel, cérnával, gyöngyökkel, gombokkal, fonallal, rajtolással, batikolással, száلكihúzással, nyomatokkal vagy akár kombinálhatjuk is ezeket az anyagokat. A munkát mindig az óvónő vezeti és útmutatásaival közösen végzik a díszítő folyamatot. Az elkészített munkákkal a csoportszoba egyik sarkát díszítjük.

Kelmedíszítés

A kelmedíszítéshez soroljuk a *kelme ujjal való díszítését*, ami a gyermekek körében legjobban kedvelt festési eljárás. Ilyenkor a gyermekek a saját ujjukat kenik be festékkel és az előre kivágott kelmére nyomják. Ezzel a technikával díszíthetjük az óvodában használt babaszőnyeget, függönyt vagy játékokat.

A következő kelmedíszítési forma, amikor *ecsettel festünk a kelmére*. Ehhez általában 15-20 cm nagyságú kelmét alkalmazunk. Ennél nagyobb teret a gyermek nem nagyon képes kitölteni egy ilyen foglalkozás alatt, és nem fogja megenni a folyamatot. Ecset helyett alkalmazhatunk szöveget is aminek a fejét mártjuk be a festékbe.

Díszíthetünk kelmét *nyomódúccal*. A nyomódúc nem más, mint amikor nagyobb méretű parafa dugóba előrajzolunk egy bizonyos mintát, aminek mentén gombostűket szúrunk a parafa dugóba. Az így kapott mintát belemártjuk a festékbe és rányomjuk az előre kiszabott anyagra. Egy napig hagyjuk száradni a kész munkát, majd átvasaljuk.

Kelmét díszíthetünk *levéllenomatokkal*, krumpli nyomatokkal, vagy agyagnyomatokkal. A levelek fonákját festjük be általában temperával. Szinte bármilyen fának a levelét használhatjuk.

A krumplival való díszítéshez először el kell készítenünk egy krumplinyomó szerszámot. Ez úgy történik, hogy egy krumplit kettévágunk és rajzolunk rá egy alakzatot amit később késsel szépen kofaragunk, hogy a minta síkja kiemelkedjen. (Illésy,1999, 7-10 o.).

Agyagmunka

Az óvodás gyermek egyik közkedvelt tevékenységi formája az agyaggal való játékos munkavégzés. Habár napjainkban a legtöbb óvoda, óvónő a gyurmát részesíti előnyben az agyaggal szemben, ami nem feltétlenül jó. Hiszen az agyag könnyebben formálható, mint a gyurma, és egy természetes alapanyag, ami nem tartalmaz mesterséges színezéket és adalékanyagokat. Agyagozás közben a gyerekek „kézzel foghatóan” élik át a folyamatot, hiszen egy teljesen formátlan anyagból a saját kezükkel készíthetnek el valamit. A fazekasság közben a gyermek új ismeretekre is szert tesz. A folyamat közben megismerkedik az agyag: tulajdonságával, technikai fogásaival, díszítési módszereivel.

Az agyagba karcolhatjuk, vagy szúrhatjuk a mintát, és különböző mázakkal kenhetjük le. Készíthetünk ékszereket, cserépedényeket, gyöngyöket, kancsókat, szobaedényeket, poharat vagy akár babát is.

Az agyagos foglalkozásokon a leg egyszerűbb segédeszközöket használjuk: különböző méretű pálcikák, hurkapálcák, kövek, kagylók, falevelek, a nedvesítéshez szivacs, edény amiben a vizet tartjuk, mintázó lapok, valamint kötények.

Az agyagot azért is érdemes használni, mert többször is fel lehet használni. Ehhez csak annyi szükséges, hogy egy légmentesen zárt edényben tároljuk. Ha agyagozni szeretnénk a gyermekekkel, először ajánlatos az egyszerűbb formák elemeiből kreálni valamit. (Gömbölyítés, sodrás, lapítás, mélyítés, felrakásos eljárás) az ilyen technikákkal szinte bármit elkészíthetünk, legyen az edény vagy akár játék.

A fazekasság tárgykörébe tartozik a különböző pecsételők készítése, ami igen csak közkedvelt az óvodás gyermekek körében, hiszen így a nélkül hagynak nyomot a papíron, hogy rajzolnának. Alkalmazhatjuk agyag felület díszítésére, kelmedíszítésre vagy edény falának díszítésére egyaránt.

Nemezelés

A gyapjú megmunkálásának neve a nemezelés, amely ősi technika. A gyapjúsálakat kis csomókba gombolyítjuk, amiket szét nyomkodunk, majd meleg szappanos vízzel locsoljuk ez elkészített karikákat és összetapasztjuk a szálakat. Ezután vizes, szappanos kézzel sodorjuk a tenyerünkben a szálakat. Ha elértük a kívánt formát langyos vízzel mossuk és szárítjuk. Nagyon szép, természetes felületeket kaphatunk. (Illésy,1999, 11-11 o.).

Batikolás

A batikolás a kelmedíszítésnek azon módja, amikor viasszal kenjük be a textil azon területét, amit nem szeretnénk, hogy a festék befogjon. Amikor a viasz megmeredt belemártjuk a festékbe. Miután a kelme megszáradt, átvasaljuk így a viasz a vasalótól leolvad. De végezhetünk batikolást kötözéssel is, amikor a textilbe követ helyezünk, és szorosan átkötjük és így mártjuk bele a festékbe.

Hímzés

A népművészet, a népi kismesterségek egyik legszebb ágának mondhatjuk a hímzést. Ez a mesterség nagy múltra tekint vissza, amelyet leányok, asszonyok az anyjuktól és nagymamájuktól örökölték generációkon keresztül. A hímzésre jellemzik a gazdag színvilág, formai gazdagság, különféle öltésfajták, színes motívumok. Ezen tulajdonságokkal gazdagíthatjuk a gyermekek ízlésvilágát. Hímzés közben a gyermekek elsajátítják, hogy hogyan kell helyesen használni a tűt, hogyan kell vele átlukasztani a kartont vagy a kelmét. Általában előre kilyukasztott kartonon gyakorolnak a gyerekek és csak az után térnek át az anyagra rajzolt minták hímzésére. A hímzést ajánlatos nagyobb csoportokban alkalmazni, ahol már kialakult a gyermekek finommotorikája. A kisebb gyermekeknél nagyobb szemű gyöngyöt fűzünk zsinórra. A hímzés és gyöngyfűzés keretein belül a gyermekek megismerkednek olyan dolgokkal és

fogalmakkal, mint a tompa hegyű merkelőtű, varrótű, gyűszű, a textil tulajdonságai, gyöngy, fonal, helyes vezetési technikákkal, és természetesen az különböző népi alapöltésekkel is, amik a következők: száröltés, előöltés, lapos öltés, keresztöltés, láncöltés, pelenkaöltés, huroköltés.

Bőrözés és fonás

Napjainkban is egyre nagyobb népszerűségnek örvend a kosaras és bőrös mesterség. Ha ilyen tevékenységgel szeretnénk foglalkozni az óvodában, fontos, hogy a hely és eszközök valamint az anyagok figyelemfelkeltőek, vonzóak legyenek és cselekvésre készítsék a gyermekeket. Alapanyagok közül szükségünk lehet búzaszalmára, rozsszalmára, kukoricaszárra, kukoricacsuhéra, gyékényre, kákára, folyami nádra, fűzfavesszőre. Az alapanyagokat gyűjthetjük egy foglalkozás keretein belül, vagy akár meg is vásárolhatjuk.

Szerszámok közül szükségünk lesz metszőollóra, ollóra, késre, rafiára, merkelőtűre, zsák varrótűre, kender spárgára. Ezeket a tevékenységeket nem asztalnál végezzük, hanem állva, vagy a szőnyegen ülve. (Illésy, 1999, 35-39 o.).

Mértékegységek közül olyan hagyományos mértékegységeket használunk, mint: ujjnyi vastag, tenyérynyi széles, ujjnyi hosszú, combvastagságú, egy láb hosszú, deréknyi, egy lépésnyi, maroknyi- amit egy kéz átfog, köteg- amit két kéz fog át, kéve amennyit a két kar ölel át, bakarasz- a hüvelykujj végétől a mutatóujj hegyéig, nagyarasz- a nagyujj hegyétől a kisujj hegyéig.

Ilyen foglalkozások kapcsán megismertethetjük a gyermekeket az aratás, bálázás fogalmával. Kosaras műhelyekben készíthetünk szalma bákát, szalma csigát, és fonatokat, csuhébabát, elsajátíthatjuk a hármass fonás, sodrás, gúzs készítés technikáját, kosárkötést.

A *bőrművesség* csak úgy mint régen, ma is nagy népszerűségnek örvend, nem csak esztétikai szépsége miatt, de tartóssága miatt is. Régen szinte nélkülözhetetlen volt a mindennapi használati tárgyak előállításában. A bőr jóval nehezebben kezelhető mint a kelme, ezért kis csoportban nem ajánlatos foglalkozás típus. Mielőtt bármit is elkészítenénk, meg kell ismertetni a gyermeket a bőr tulajdonságával, vastagságával, kezelhetőségével. A bőrművesség keretein belül foglalkozhatunk a bőr vágásával, ragasztásával, fűzéssel, díszítésével, és a bőrre történő minták rajzolásával. Bőrműves foglalkozásokon alkalmazhatunk sertés, marha, bárány, velúr, szarvas, kecskebőrt. A gyerekek a szűrő és vágóeszközüket csak az óvónő felügyelete mellett alkalmazhatják. Az első alkalommal a gyerekek még nem a bőrrel dolgoznak, hanem fatáblán cipőfűzéssel végzik a fűzés folyamatát (Kondacs, 1994), (Illésy, 1999, 7-45 o.).

2.4. Népi játékszerek és készítésük módja

Legkézenfekvőbb, ha a gyerekekkel barkácsoló tevékenység keretében játékszereket készítünk. A népi tárgyalkotás (kézművesség) egyik igen hasznos módja az óvodában, hiszen a gyerekek elkészülte után azonnal fel tudják használni a játékeszközöket. Az alábbiakban a játékeszközöket a felhasznált anyaguk szerint csoportosítottuk, amelyek többnyire a természetben fellelhető anyagok: növényi részek, termések, stb.

Fából, farönkből készült játékok

Szélmalom. Anyaga: farönk, faág. Segédanyag: szög. Szükséges eszköz: kiskalapács. Játékkészítési technika: szögezés. A játékkészítés menete: a szélmalom maga egy farönk és a forgó vitorla két darab egymásra merőlegesen a farönk felső részére szögezett faág.

Kukoricacsőből készült játékok

Kukorica egérke. Anyaga: kukoricacső. Segédanyag: kukoricahéj. Eszközök: csavarhúzó és olló. Játékkészítési technikák: törés, morzsolás, vágás. A készítés menete: a félbetört hegyes végű kukoricacső aljáról lemorzsoljuk a kukoricaszemeket. A csavarhúzó segítségével kivett (a kukoricacső morzsolatlan részének mindkét oldalából) egy-egy kukoricaszem az egérke szeme. Kukoricahéjből vágjuk ki a füleket és a farkat, amelyeket csavarhúzóval a helyükre erősítünk.

Kukorica héjből készült játékok

Anyóka. Anyaga: kukoricahéj. Segédanyag: mákgubó, vászondarab. Eszközök: olló. Készítési technikák: vágás, hajtogatás, kötés, ragasztás. A készítés menete: az anyóka teste szárdarabra csavart kukoricahéj, a feje mákgubó, a kendője háromszög alakú vászondarab. Két keze összehajtott kukoricahéj, amelyet ragasztással kell a testhez erősíteni.

Kukorica szárból készült játékok

Riska tehén. Anyaga: kukoricaszár. Segédanyagok: kukoricahéj, madzag, mákgubó, fogvájó. Szükséges eszközök: olló, kés. Készítési technikák: vágás, szúrás. A készítés menete: a rövidebb szárdarabot, a tehén fejét, egy fogvájó segítségével a hosszabb szárdarabhoz, a testhez erősítjük, a fülét kukoricahéjből vágjuk ki, a szarva félbetört fogvájó. Tőgye mákgubó, farka madzag, lábai fogpiszkálók.

Csutkából készült játékok

Ökör. Anyaga: csutka. Segédanyagok: rézdrót. Technika: hajlítás. A készítés menete: az ökör egész csutkából készült testére a szarvakat és a lábakat 15 cm hosszúságú rézdrótokból áthajlítjuk a csutkán, és néhányszor megsodorjuk.

Nádból készült játékok

Gólya. Anyaga: nád. Segédanyagok: rézdrót, faágacska. Eszköz: olló. Technikák: vágás, drótozás. A készítés menete: a gólya feje és teste rézdróttal összeerősített nádszálak. Nyaka és farka a testrésznél hosszabbra hagyott nádszálakból képzett; csőre és lábai vékony ágacsok.

Szalmából készült játékok

Ló. Anyaga: szalma. Segédanyagok: rézdrót, faágacska, cirok, gyufaszál. Eszközök: olló, kés. Technikák: vágás, drótozás. A készítés menete: a szalmaló feje és teste rézdróttal összefogott szalmaszálak. Nyaka gyufaszál, lábai faágacsok, farka cirokszál. Füle rézdrótból hajlított.

Kóréból készült játékok

Cirmos. Anyaga: kóré (seprőkészítésre használt cserje). Segédanyagok: kukorica héj, cirok, fogvájó. Eszközök: kés, olló. Technikák: vágás, szúrás. A készítés menete: a fej 1,5 cm hosszú cirokdarabból készül. A két füle fogvájóra ragasztott kukorica héj, bajsza cirok, nyaka fogvájó. Teste 7-8 cm-es kórészár, a farka cirok, lábai félbevágott fogvájók.

Dióból és mogyoróból készült játékok

Teknősbéka. Anyaga: dióhéj. Segédanyag: faágacska. Eszközök: kalapács, metszőolló. Technikák: törés, metszés. A készítés menete: a béka teknője fél dióhéj, nyaka hozzá ragasztott ágacska, amelynek a végén levő göb a feje.

Bogáncsból készült játékok

Egérke. Anyaga: bogáncs. Technikák: rakosgatás, összeillesztés. A készítés menete: a kisebb-nagyobb bogáncsokból egéralakot illesztünk össze, a farkát kisebb bogánccsorból képezzük, majd két nagyobb bogáncsból testére illesztjük a füleket.

Asztal. Anyaga: bogáncs. Technika: rakosgatás, összeillesztés. A készítés menete: az asztal lapját egymás mellé illesztett bogánccsombok képezik, az asztal lábait pedig 2-2 egymásra tapadt bogánccs (Csorba, 1988, 123-128 o.).

III. A NÉPI KISMESTERSÉGEK ÓVODAI GYAKORLATA A KONCHÁZI ÓVODÁBAN

A szakirodalom feldolgozása nyomán igyekeztem tetten érni, hogy az óvodai nevelési programnak megfelelően hogyan alkalmazható a vizuális nevelés és a néphagyományörző óvodai nevelési területet.

A kutatásom módszere a résztvevő megfigyelés volt, melyet az 2015-2016-os tanévben végeztem, októbertől márciusig. Foglalkozásokat látogattam, valamint az egyéni gyakorlat alatt nekem is lehetőségem nyílt foglalkozások levezetésére. Ezen idő alatt betekintést nyertem a koncházi óvoda vegyes, magyar nyelvű "Pillangó" csoportjának mindennapjaiba. A csoport 25 fős, ebből .....fiú és .....lány. Az óvoda falun, kedvező természeti környezetben működik, ezért kiváló lehetőséget biztosít a témakör kibontakoztatására.

Mivel az óvoda az Ukrajnában érvényes óvodai program szerint halad (КОЛОНОК,2008) ezért nem tartottunk külön kézműves foglalkozásokat a csoport számára, hanem az előre eltervezett foglalkozásokba illesztettük be a néphagyományokkal valamint a népi kismesterségekkel való megismerkedést.

3.1. A kutatásom (megfigyeléseim) időrendi elemzése

2015. október 24.

A foglalkozás témája az őszi volt. Az őszi időjárás, természeti változások, termések, ünnepek mellett az őszi falevelekről is szó esett. Ősszel a gyerekek egyik közkedvelt tevékenysége, a színes falevelek gyűjtögetése. A gyerekek egy applikációt készítettek különböző méretű, színű, fajtájuk falevelekből, színes papírból, ami egy rókának a fejét ábrázolta. Miután bemutattam az előre elkészített munkát, szétszítottam az előzőleg összeszedett faleveleket, és színes papírból kivágott szemeket. Habár nekem már volt egy példám, velük együtt én is elkészítettem még egy darabot, hogy jobban megfigyelhessék a folyamatot. Ez a feladat a korábbiaknál jóval több időt igényelt, és több nehézséggel is járt. Sok gyerek nem értette, hogy hol van az a jobb és baloldal. Tévesztették az alá és a felé fogalmakat. Akadt olyan munka, amit többször újra kellett kezdeni. Mivel préselt és kiszárított falevelekkel dolgoztunk könnyen törtek vagy eláztak a túlzott ragasztékhasználat miatt. A szemek és az orr felragasztása már szinte problémamentesen ment, leszámítva azt, hogy egy két gyerek nem a felragasztani kívánt papírt ragasztotta be, hanem a már előkészített felületet. Túl nagy felületet ragasztékoztak be, amit nem fedett el a ragasztani kívánt papír, ezért kicsit veszítettek az esztétikai értékükből. Viszont minden gyermek nagyon lelkes volt, gyakran kértek segítséget és nem maradtak le az első

kudarcélményénél. Ha elszakadt a levél vagy a papír, kértek egy másikat. Ez elkészült darabokat aláírtuk, és a száradás után a gyermekek előzőleg elkészített applikációi közé kerültek.

2015. október 27.

Mivel a következő foglalkozás témája a betakarítás volt, ezért visszautaltam a nyári aratásra, mint a kenyér alapanyagának a betakarítására. Beszélgettünk arról is, hogy a lisztből nem csak kenyér készül, hanem száraztészta is. Témába illőnek tartottam a makaróni fűzést, mint kézműves foglalkozást. A makarónit kisebb edényekben helyeztem el, amit az asztalán ülő 3-4gyerek közösen használt. Mindenki kapott egy gumis damilt, amire később a makarónit fűzték. Még mielőtt elkezdtem volna magyarázni, hogy mi is lesz a feladat, a gyerekek már kezükbe vették a makaróni szemeket és a feladatukról kezdtek el kérdezni. Mivel sokan nem tudtak csomót kötni a csoportban, és a damil is vékony volt a makarónihoz képest, előzőleg, minden damil darab végére felfűztem egy nagyobb gyöngyszemet, ami meggátolta, hogy a makaróni lecsússzon. Az idősebb gyermekeknek, és főleg a lányoknak nem okozott problémát a feladat elvégzése, hiszen szinte minden lány elmesélte, hogy milyen karkötőket szokott otthon készíteni. Ellenben a kisebbekkel, akiknek egy kicsit nehézkes volt a feladat. Lassan haladtak, mert egyszerre több gyöngyöt próbáltak felhúzni a damilra. Marokkal próbálták fogni a makarónit, nem pedig két vagy három újjal. Egy kis segítség, és többszöri megmutatás után a kicsik közül is szinte mindenki el tudta készíteni a makaróni karkötőt. Megfigyeltem továbbá, hogy volt olyan gyerek, aki csak fűzte és fűzte egymás után a makarónikat, egészen addig, ameddig már lefelé potyogott a damilról, viszont azok a 4-5 éves gyerekek amikor látták, hogy közelítenek a damil végéhez, hozzámérték a felfűzött láncot a csuklójukhoz. Akadt 3-4 olyan kislány, akik több karkötőt is értek elkészíteni, és igyekeztek segíteni a fiuknak valamint a kisebbeknek. Az elkészített karkötőket megkötöttük, és a gyerek azonnal fel is próbálták őket. Örömmel alkalmazták a nap folyamán kiegészítőként!

2015. október 28.

A foglalkozás a szüret fogalmát és az ezzel való tevékenységeket öleli fel. Ezt a foglalkozást az óvónő levezetésében tekintetem meg. Az óvónő megismertette a gyerekeket a szürettel kapcsolatos fogalmakkal, amelyek során szemléltetőeszközöket is alkalmazott. Ezek között voltak képek, és természetes eredetű szemléltetők. A feladat az volt, hogy a megtisztított, kibelezett dióhéjból, gyurmából és falevelekből készítsenek a gyerekek egy csónakot. Az óvónő időben, még a munka kezdete előtt elhelyezte, és szétosztotta a kellő mennyiségű eszközöket. Először bemutatott egy kész példányt a gyerekeknek, majd előttük is elkészített egyet, amit magyarázattal kísért. Az elkészítés nem okozott különösebb problémát sem a kisebb, sem a

nagyobb korosztálynál. Ismerték az anyagokat, amivel dolgoztak. Tudták azt, hogy hol, mint terem a dió, melyik részét lehet megenni, mit lehet belőle készíteni. Apróságokra kérdeztek rá, mint például, kellő mennyiségű gyurmát tett e bele a dió héjába. Viszonylag hamar, 15 perc alatt mindenki elkészítette a csónakot. A munkák nagyobb többsége esztétikusan nézett ki, és megfelelt a bemutatott példánynak. Nem kellő mennyiségű gyurmát használtak, és a vitorlának szánt falevelet is mindenki a csónak közepében helyezte el. Az elkészült munkákat összegyűjtötték és kipróbálták: egy lavór vízben úsztatták a kis dióhéj-ladikokat, amelyek lassan ringatóztak a vízen. Azt is kipróbálták a gyerekek, hogy ha fűjják a levél-vitorlákat, akkor a hajók gyorsabban haladnak. A játék végeztével a szülői sarok mellé helyezték a munkákat.

2015. november 3.

A következő foglalkozás témája kifejezetten érdekelte a gyermekeket, ugyan is a játékokról volt szó. Minden gyermek izgatottan várta, hogy mikor mondhatja el, hogy neki mi a kedvenc játéka, kitől kapta, kinek szokta kölcsönadni, játszani, és mit szokott vele játszani. Nagyon sok gyermek számítógépes, virtuális játékokat sorolt fel. Hagyományos játékokat kevesebben soroltak fel. Arra a kérdésemre, hogy „Szerintetek a gyerekek régen milyen játékokkal játszottak?” ugyanazt válaszolták, amiket ők szoktak játszani. Tehát szinte egy gyermek sem ismert olyan játékot, mint például a csuhébaba. Amikor elvittem nekik egy előzőleg elkészített változatot és bemutattam neki, senki nem tudta nekem megmondani, hogy mit tartok a kezemben. Hosszas szemlélés után egy két gyermek vette észre, hogy egy babát tartok a kezemben. A csoport számára sok időt vett igénybe a feladat elkészítése. A feladat első része, ahol két levélből kellett fejet gömbölyíteni, ez még nem okozott problémát, viszont amikor a baba testét kellett megkötnöni mindenki segítséget kért. A munka elvégzése közben elhangozottak olyan megjegyzések, mint: ez nem is hasonlít az igazi babára, nekem otthon nem ilyen van, az én babám nagyon dagi lett. Véleményem szerint ez annak tudható be, hogy a mai babák alkata, kinézete nem egyezik meg a csuhébabákéval, és a kis gyerekek még nincsenek tisztában azzal, hogy ennek milyen értéke van. A folyamatot magát élvezték, és közben folyamatosan tudatták velem azt, hogy miért az ő babájuk lesz a legszebb. Neveket adtak a babáknak, és mindenki kijelentette, hogy haza szeretnék vinni megmutatni a szüleiknek.

A legnehezebb feladatnak a csomók kötözése bizonyult, hiszen a nyakon, a kezeknél és a derekánál kellett csomózni a fonalat. Azonban örömmel vettem tudomásul, hogy az 5-6 évesek az előzetes kisebb nehézségek után jól boldogultak a feladattal. Ez nagyban elősegítette az ujjaik ügyességét, mozgékonyágát (finom-motorika), valamint a rész-egész arányok érzékelését (fej-törzs-végtagok egysége, mint emberalak, vagyis baba).

2015. november 14.

Az ötödik foglalkozáson a gyermekek által legjobban kedvelt festési eljárásnak adtunk teret, ahol nem ecsettel, hanem ujjal és tenyérrel hagytunk nyomot a papíron. A tenyérlenymatok ezúttal egy sünit ábrázolt, aki almát vitt a hátán. Vegyesen reagáltak arra, hogy az egész tenyerüket be kellett kenni a festékkal. Egyes gyerekek kifejezetten élvezték, mások viszont sokáig csak a festékbe mártották bele az ecsetet, és azonnal mentek volna kezét mosni, ahogy festékes lett a kezük. Volt, aki hüvelykujjal felfelé és volt, aki hüvelykujjal lefelé helyezte ez a tenyerét a papíron, ennyiben tértek el leginkább a munkák. Az almát valamint az ehhez szükséges falevelet, előzőleg vágtam ki színes papírból, a gyerekek már csak fel kellett ragasztaniuk, ez nem jelentett számukra problémát. A feladat végén, amikor a süni arcára kellett orrot, szemet és bajuszt rajzolni, tévesztették az olyan orientációs fogalmakat, mint középre, alá, mellé. Végeredményben minden gyerekek sikerült elkészíteni a sünit ábrázoló tenyérlenymatot.

2015. november 29.

A következő foglalkozás kézműves feladat szintén az őszi termésekkel és azok felhasználási lehetőségeivel volt kapcsolatos. A feladat ezúttal nem egyéni, hanem csoportos volt, ami azt jelentette, hogy gesztenyéből kellett kirakni egy házat. Pontosabban díszíteni, mivel a gyerekek rendelkezésére állt egy ház makett, ami külsejére kerültek a gesztenyék. A ház falára kellett felragasztani a gesztenyéket, a tetejét pedig gesztenyelevelekkel borították. Amikor kezükbe vették az eszközöket bizonytalanság tükröződött az arcukon, és azonnal rákérdeztek, hogy mit hová kell tenni. Az asztalon kellő mennyiségben voltak a foglalkozáshoz felhasználandó eszközök. Mindenki kivette a részét a feladatból, hogy először mindenki csak egy gesztenyét ragaszt fel a ház falára, hogy mindenki sorra kerüljön. Folyamatosan segítették egymást, adogatták egymás kezébe a gesztenyéket. Nem minden sor sikerült egyenesre, de a végeredmény egész esztétikusra sikeredett. A munka elkészültével, mindenki csodálattal nézte az házikót, és ami érdekes volt, hogy szinte minden gyermek emlékezett arra, hogy ő hová helyezte fel a gesztenyét, valamint a faleveleket. Az elkészült faházikó helye a csoportszoba élősarkába került, ahol a szülők is megtekinthették, valamint évszaknak megfelelő hangulatot tükrözött a csoportszoba falai között.

2015. december 7.

A hetedik foglalkozáson ismét részben csoportos munkát végeztünk a gyerekekkel. Sóliszt gyurmából készítettünk díszeket. A dísz formája és témája kötetlen volt, mindenki olyat készített amelyet szeretett volna. A masszát közösen készítettük el, mindenkinek volt feladata,

hogy ki mikor mit tesz bele, és kik fogják összegyúrni az alapanyagokat. Mindenkinek egyformán kellő mennyiség jutott a masszából. Miután elkészült a massa, szétosztásra került a gyerekek között. A gyerekek egy gyermek maroknyi masszát kaptak, azért, hogy könnyen kezelhető és formázható legyen számukra. Mindenki azonnal elkezdte gyúrogatni a két tenyere között és próbálták kitalálni, hogy mi is legyen belőle, habár volt olyan határozott gyerek is aki már kezdetben kijelentette, hogy mit szeretne elkészíteni, és kinek fogja ajándékozni. Volt aki angyalkát formázott vagy hóembert, viszont a legtöbben egy lapított kört formáztak, és a megmaradt tésztából darabokat csipkedtek re, amivel díszítették a díszet. Egy két gyermek meg is kóstolta az alapanyagot, amivel dolgozott, miután megkérdezte, hogy ez ehető-e? Azt figyeltem meg, hogy sokkal könnyebben dolgoztak a masszával, mint a gyurmával szoktak, mivel a tészta lágyabb állagú volt. A gyerekek keze folyamatosan formázta, gyúrta a tésztát, ami hatására a sókristályok elolvadtak, és ez még tovább lágyította a tésztát, megkönnyítve ezzel a gyerekek feladatát. Az elkészült munkákat hagytuk kiszáradni, egészen a következő foglalkozásig, ahol kidíszítettük őket, majd hazavihették ajándékként az otthoni karácsonyfára.

2016. február 1.

A népi kismesterséggel kapcsolatos foglalkozáson a hármason technikáját tanultuk és gyakoroltuk. A fonáshoz előre elkészítettem és összekötöttem a fonni kívánt fonalat. Ez a feladat a legtöbb gyereknek nehézségeket okozott. Miután bemutattam a mozdulatsort, hogy hogyan kell fonni, minden gyermek azonnal segítséget kért. Nehézséget jelentett számukra, hogy mikor melyik oldalról kell a fonalat áttenni a másik oldalra. Pozitívumként mondhatom el, hogy nem adták fel az első próbálkozás után, hanem segítséget kértek, és még ha nem is sikerült befonniuk a fonalat azonnal, de végeredményben látszott a próbálkozás. Több bemutatás, magyarázat és a jobb és bal oldal fogalmának az ismétlése után egy két gyermek kivételével mindenki ráértett a technikára. Volt két kislány, akik már tudtak fonni, ők próbáltak segíteni a többieknek. A fiúknak nagyobb nehézséget okozott, mint a lányoknak, bár akadt olyan lány is, akinek nagyon nehezen sikerült elkészítenie a fonatot. Miután elkészültek a munkák a gyerekek játékidőben és a szabad foglalkozásokon is gyakorolták a fonást a babák vagy egymás haján, és egymás után hozták megmutatni az elkészített fonataikat.

2016. február 16.

A foglalkozás az edényekről, azok anyagáról és változatosságáról bővítette a gyermekek tudását. Ezen foglalkozás keretein belül a régen használt és agyag edények is említésre kerültek. Az anyagellátás és a formáló eszközök mennyisége megfelelő volt. Megfigyelésem valamint a foglalkozás levezetése alatt azzal szembesültem, hogy a gyermekek nagyobb többsége

visszakozott az agyag használatától. Nem akarták megfogni és több kritizálni való dolgot is találtak az agyagban. Nem tetszett a színe, az illata, állaga. Nem vették a kezükbe egészen addig, ameddig nem közöltem velük, hogy ugyan azt a célt fogja szolgálni, mint a gyurma. Ebből arra következtetésre jutottam, hogy a gyerekek eddig még nem találkoztak az agyaggal. Aztán tapasztalták, hogy könnyebben formázható mint a gyurma, és egy természetes, tartósító szer és színezék mentes anyagot használhatnak. Mikor már elkezdtek dolgozni az agyaggal már egyáltalán nem törődtek a színével és az állagával. Elmondták a korábban agyaggal átélt élményeiket (ők már láttak egyszer ilyen, nekik is van ilyen az udvaron). A kisebbeknek nehézséget okozott az agyagból való szabályos kör megformázása és a katicabogár elkészítése. A nagyobbak az egyszeri bemutatás után egész hamar rájöttek a gömbformálás technikájára. A megformázott agyaggömböket kicsit meg kellett lapítani majd mintázás segítségével katicabogarat kellett belőle elkészíteni. A formázásnál is akadtak nehézségek. A gyerekek egy része nem tudta szimmetrikusan megrajzolni a formákat.

A foglalkozás végére elkészült agyag-katicabogarakat egy táblára helyeztük majd kiszáritottuk és arra a helyre kerültek, ahol a gyermekek által készített munkák sorakoztak.

2016. február 17.

A foglalkozás témája a zöldségeskert. Célja az egészséges életmódra és a természet szeretetére való nevelés. A kézműves foglalkozáson krumpliból készült pecsételőkkel alkottunk, amiből a gyerek képeslapot készíthettek. A krumplik előzőleg már meg voltak tisztítva, így már csak a nyomat-mintát kellett belevésni, amit a gyerekek maguk választottak ki. A feladat megoldása közben nem merültek fel problémák. Mindenki tudta, hogy mielőtt a krumplit a papírlapra helyezzük, bel kell mártani a festékbe, mert csak így fog nyomot hagyni a papíron. Az elkészült munkák között volt olyan, amelyiken a nyomatok szimmetrikusan, egymás mellett volta elhelyezve, vagy csak a lap négy sarkába, viszont akadtak olyan munkák is amelyeken a nyomatok fedték egymást, nem volt jól kivehető a minta. Sokan alkalmaztak többféle mintát és a színeket is változatosan váltogatták. Jó gyakorlat volt ez a mintakészítés és ritmikus nyomathagyás gyakorlására.

Kutatásom elvégzésével tapasztalataim azt mutatták, hogy a gyerekek minden foglalkozáson aktívan vettek részt. A gyerekeknek sikerült több technikai kivitelezési módot kipróbálni, ami a népi kismesterségek változatosságából adódik. Ügyes kezűek, vállalkozó kedvűek és érdeklődők voltak. Ennek ellenére ütköztek nehézségekbe. A gyerekek egy részen nem volt tisztában olyan orientálódási fogalmak jelentésével, mint a jobb, bal, közép, felé, alá. Ez részben annak is betudható, hogy habár magyar csoportról beszélünk, a gyerekek majdnem

fele ukrán anyanyelvű. A gyermekek között volt olyan, akinek a csoporttársaihoz képest kevésbé volt fejlett a motorikája. Nem tudta olyan precízen és pontosan megformázni a tárgyakat. Vegyes csoport lévén megfigyelhetőek voltak az érettségi szintek között való eltérés, amely leginkább az olyan feladatokban mutatkozott meg, ahol szem-kéz koordináció egyszerre működött, vagy több időt igényelt. A gyerekek az előző foglalkozásokon is dolgoztak olyan természetes anyagokkal, mint a falevél, gesztenye, dió, viszont nem ismerték a kukoricacsuhét, és nem dolgoztak még agyaggal. A népi játékokkal kapcsolatban nagyon csekély ismerettel rendelkeznek, viszont annál nyitottabbak az népi hagyományokkal, mesterségekkel, népi technikák, és játékkészítési módokkal való megismerkedésre.

Összegzés

Szakedolgozatom megírásával arra következtetésre jutottam, hogy a néphagyományok ápolásának, a népi kismesterségek napjainkban történő gyakorlásának igen is helye van az óvodai nevelésben. Napjainkban a hagyományoktól való elszakadás elég komolyan jelen van, hisz a digitális korszak gyermekeihez közelebb vannak a számítástechnikai vívmányok. Éppen ennek ellensúlyozása érdekében már óvodás korban ki kell alakítani a gyermekekben a természet szeretetét, valamint a saját hagyományok ápolását és tiszteletben tartását, mivel ezek olyan szellemi és tárgyi értékek, amelyek átörökítése, életben tartása, felidézése kötelező feladat. A népi kismesterségekkel való megismerkedés, nem csak szellemi téren gazdagítja a gyermeket, hanem olyan készségeket fejleszt, mint a finom-motroika, tárgyalakítás, színekkel való kombinálás, szem-kéz koordináció és még hosszan sorolhatnánk. A művészeti alkotó tevékenységek folyamán kialakul a gyermek sajátos, a művészetekhez való pozitív hozzáállása. A néphagyományokat nem csak a kézműves foglalkozások keretein belül vihetjük be az óvodai nevelésbe, hanem a mese, zenei nevelés, játékok, mondókák segítségével is. Kutatásom alatt megfigyeltem, hogy a gyermekek minden új dologra nyitottak, legyen az egy régi népi játék elkészítése vagy egyéb népi kézműves technikák elsajátítása. Számukra ez mind-mind új dolog, ami tele van ugyan kihívásokkal, vitathatatlanul sikerélményhez is juttatja a gyermeket.

Ezt támasztja alá beigazolódott hipotézisem is, miszerint a népi kismesterségek alkalmazhatóságának a nevelési folyamatba való beillesztése nagymértékben elősegíti a megfelelő iskolaérettségi szint elérését. A falusi környezet nagyban hozzájárul a néphagyományokkal kapcsolatos tapasztalatok bővítéséhez, hiszen a néphagyománnyal kapcsolatos óvodai foglalkozásokon kívül a gyermek az otthoni környezetében is találkozhat népművészeti tárgyakkal, népi kismesterségek termékeivel, népi szerszámokkal, hagyományos népi játékszerekkel, valamint a népi jeles napok ünneplésével. Leendő pedagógusként ezt a nevelési eszköztárat fontosnak találtam, és későbbi nevelői hivatásom során alkalmazni kívánó

A felhasznált szakirodalom jegyzéke

- Badó Zsolt: *A beregi szőttes mestere – Orosz Gizella*. Kárpátalja hetilap. IX. évf., 27.(442 szám). 2009. július 3.
- Balatoniné Rózsa Edit - Rózsa Görgyné.: *Tojásfestés népi technikákkal*. Cser Kiadó, Budapest, 2003.
- Bátky Zsolt - Györffy István - Viski Károly: *A Magyarság tárgyi néprajza*. 1. rész. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1933 272-274 old.
- Bausinger Hermann: *Népi kultúra a technika korszakában*. Osiris-Századvég, Budapest, 1995
- Benedek Krisztina: *Magyar folklór*. Útravaló, Hagyományok háza, Budapest, 2006
- Bucherna, Nándorné - Faust Dezsőné - Zádavecz Teréz: *Néphagyományörzés az óvodában*. Gödöllő, 1991.
- Csorba Béla: *Temerini néphagyományok*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1988
- Dancs Krisztina: *A beregi szőttes múltja és jelene*. Acta Academiae Beregsasianus, 2014/1
- Dobi Pál: *Természetes anyagok az óvodában*. Útravaló, Hagyományok háza, Budapest, 2006.
- Fél. Edit - Hoffer Tamás - Csillázy Klára: *Népművészet. Magyar Néprajzi lexicon*. Budapest, 1980.
- Illésy Zoltánné - Pomothy Györgyné - Vukovics Béláné: *Mesterségek bölcsője*. Calibra Kiadó, Budapest, 1999.
- Kajáti György szerk: *Kárpát-Medence civil társadalmának tudományos és ismeretterjesztő közleményei*. VI. Szám, Kárpátikum Közhasznú Alapítvány, Eger, 2011
- Kondács Mimályné - Podmanicky Mária: *Vizuális nevelés az óvodában*. Főiskolai jegyzet, Szarvas, 1994.
- Kovács Eelemér: *A beregi szőttes újjászületése*. Kárpátinfo hetilap. 11. évf. 38. szám *Magyar Néprajzi lexikon*, III. Kötet, Akadémia Kiadó, Budapest, 1987. (<https://www.libri.hu/konyv/Magyar-neprajzi-lexikon-III-K-Ne-8.html>): 2016. 04. 07.
- Monoriné Rohlik Erzsébet: *A varázserejű hímes tojás*. Neutron Kft. Kiadó, Budapest, 1990.
- Németh András; Mikonya György szerk.: *Életreform és reformpedagógia – Nemzetközi törekvések – A magyar pedagógia recepciója*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2005
- Ortutay Gyula.(Főszerk.): *Magyar néprajzi lexikon II. (F–Ka)*. Budapest, Akadémiai Könyvkiadó, 1979.

Péter Vilmos: *Fémek, kövek, mesterek. Műhelytitkok sorozat.* Corvina Kiadó, Budapest, 1972.

Platthy Gyöng - Rónai Béla.: *Népművészet.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1982.

Sárádi Katalin: *Művész kovácsolás.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1975.

Tarjáné Takács Katalin: *Művészetekkel nevelés a népi kultúra és a hagyományátadás szerepe az óvodáskorú gyermeknevelésében.* Útravaló, Hagyományok Háza, Budapest, 2006.

Textilbe szőtt múlt // Kárpátalja hetilap. XI. évf., 7. (527) szám. 2011. február 18. (http://epa.oszk.hu/01600/01626/00012/pdf/EPA01626_act..): 2016. 03. 15

Trencsényi László: *A tiszta forrás vize – kólás dobozból.* In: Iskolakultúra, 3. 6. sz. Magyar folyóiratok tartalomjegyzékeinek adatbázisa 1993.

Voigt Vilmos. szerk: *Magyar folklór.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1979.

Wilhelm Gábor (szerk.): *Hagyomány és eredetiség,* Tabula könyvek 8. Néprajzi Múzeum, Budapest, 2007

Zilahy Józsefné: *Négy évszak. Óvodai nevelés játékkal, mesével.* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1996.

О.Л. КОЛОНКО: *Базова Програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у світі”* – Світич, Київ, 2008.

Резюме

При написанні своєї бакалаврської роботи я дійшла до висновку, що народні традиції, народні промисли здійснені в сьогоdnішні дні таки мають місце в дошкільній освіті. На сьогоdnішній день відєднання від традицій досить серйозне, адже діти сьогоdnішнього цифрового віку беруть до уваги більш технічні винаходи. Саме цьому, вже в дошкільному віці треба розробити в дітей любов і повагу до природи, до народних традицій, оскільки вони є духовними і матеріальними цінностями, які мають залишатися протягом років. Знайомство з народними промислами, не тільки збагачує духовний розвиток дитини, але й розвиває в дитині навички до формування об'єкта, навички до комбiнацій кольорів, окрім цього розвиває в дитині координацію рук і очей. При діяльності художньої творчості діти розвивають позитивне ставлення до мистецтва. Народні традиції в дошкільну освіту не тільки можуть бути включені через декоративне – прикладне мистецтво, а й через народні казки і приказки, через музичну освіту та через ігри. Протягом мого дослідження, я взнала, що діти відкриті до нових речей, залюбки вивчають щось нове, це може бути приготування давньої народної ігри або засвоєння народної декоративної техніки. Для них це все нове, з новими перешкодами, що може дати дитині відчуття досягнення.

Це підтверджує те, що включення народних промислів які застосовуються в навчальному процесі, в значній мірі сприяє досягненню відповідному рівню середньої освіти. Сільська атмосфера сприяє в досвіді розширення народних традицій, адже окрім занять з народних традицій, в дошкільній освіті діти можуть зустрітися з предметами народного мистецтва в домашній обстановці. Будучи в майбутньому вчителькою, я вважаю за потрібне ці навчальні та виховні навички, і пізніше як педагог я буду їх застосовувати.